

Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi
Turkey Journal of Theological Studies
[Tiad-2017]

[Tiad], 2019, 3 (2): 287-319

**Şeyh Hasan Efendi El-Kahî ve Cehdü'l-Mukıl Fî Reddi Şatahâtî'l-
Münkiri'l-Mudil Adlı Eseri**

Sheikh Hasan Afandı's Work El-Kahı And Cehdu'l-Mukıl Fı Raddı Satahatı'l-
Munkıarı'l-Mudıl

Halim Gül

**Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Assoc.. Prof., Karabuk Univ. Theology Faculty**

halimgul@karabuk.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-9173-5509

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 09.12.2019
Kabul Tarihi / Accepted : 27.12.2019
Yayın Tarihi / Published : 27-.12.2019
Yayın Sezonu : Aralık
Pub Date Season : December

Atıf/Cite as: GÜL, Halim . "Şeyh Hasan Efendi El-Kahî ve Cehdü'l-Mukıl Fî Reddi Şatahâtî'l-Münkiri'l-Mudil Adlı Eseri". Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi 3 / 2 (Aralık 2019): 287-319 .

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://dergipark.gov.tr/tiad>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU- Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Şeyh Hasan Efendi El-Kahî ve Cehdü'l-Mukıl Fî Reddi Şatahâtî'l-Münkiri'l-Mudil Adlı Eseri

Öz

Tarih boyunca her meslek grubunun içinde sahtesi ve hakikisi olmuştur. Tasavvuf erbabı içinde de müteşeyyihler/ şeyh görünümlü kişiler olduğu gibi bu yolu gerçek mahiyette temsil edenler de vardır. Sûfiler ilk dönemden itibaren nasların zahiri ile çelişen veya nasları dikkate almayan yorumları tenkit etmişler, bu gibi fikirlere cevap mahiyetinde eserler kaleme almışlardır. Tasavvuf tarihinin ilk dönemlerinden itibaren tasavvuf klasiklerinde gerçek zâhidlerle, sahte zâhidler, sûfî olanlarla, sûfîlik taslayanlar gibi değerlendirmelere yer verildiği görülmektedir. Şeyh Hasan Efendi de "Cehdü'l-Mukıl fî Reddi Şatahâtî'l-Münkiri'l-Mudil" adlı eserinde şeyhlik iddiasında bulunan bir müteşeyyihin/ şeyh görünümlü kimsenin iddialarının yanlışlığını dile getirmektedir.

Bu çalışmada Şeyh Hasan Efendi'nin bu eserinde şeyhlik iddiasında bulunan kimsenin iddiaları ve bunlara verilen cevaplar incelenip değerlendirilecektir. Eserin Arapçadan Türkçeye çevirisi ise çalışmanın sonundu yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şeyh, Müteşeyyih, Hasan Efendi, Tasavvuf, Sûfî

Sheikh Hasan Afandi's Work El-Kahî And Cehdu'l-Mukıl Fî Reddi Satahatî'l-Munkiri'l-Mudil

Abstract

Throughout history, every occupational group has been fake and genuine. It is a fact that in sufism, there are people who look like sheikhs / fake sheikhs and those who really represent this path. From the first period, the sufis criticized the interpretations that contradicted the apparent verses or disregarded the verses, and wrote works in response to such ideas. From the early periods of the history of sufism, it is seen that in the sufism classics, the evaluations between the real ascetic and the fake ascetic, the sufi and the ones who seem to be sufi are included. Sheikh Hasan Afandi, in his work "Cehdu'l-Mukil Fi Raddi Satahati'l-Munkikiri'l-Mudil", expresses the falsity of the claims of a fake sheikhs / look like sheikh person who claims sheikh.

In this study, the claims of the person who claims to be the sheikh in the work of sheikh Hasan Afandi and the answers given to these claims will be examined and evaluated. The translation of the work from arabic to turkish will take place at the end of the study.

Keywords: Sheikh, Fake Sheikh, Hasan Afandi, Sufism, Sufi.

Giriş

Tasavvuf ilminin ortaya koyduğu hayat tarzı ve düşünce yapısı İslam dinin temel kaynaklarında var olan ruha uygun ve mutabık olduğu çeşitli tasavvufî kaynaklarda ifade edilmektedir. Bugün devam eden tarikatların birçoğunun silsilesi Hz. Ebû Bekir veya Hz. Ali vasıtası ile Hz. Peygamber'e ulaşmaktadır. Bu şu anlama gelmektedir. Bütün Sûfîlerin gerçek mürebbsi Hz. Peygamberdir. Bununla birlikte asr-ı saadette hiç kimsenin sufi ismi ile isimlendirilmediği, bunun daha sonraları kullanıldığı da bir gerçektir. Nitekim kaynaklarda "sûfiyye" kavramının ilk ortaya çıkışı şöyle tasvir edilmektedir: "Tabiin ve tebe-i tabiin içinde bir zümre vardı ki, dinin emirlerine güçlü şekilde uymaları, zikir ile devamlı meşguliyetleri ve ümmet-i Muhammediyyeyi irşad etmede yüksek himmet göstermeleriyle diğer insanlardan "ubbâd" ve "zühhâd" isimleriyle ayrılıyorlardı... Daha sonra ortaya çıkan Mu'tezile fırkalarının da bu isimleri benimsemeye başlamasıyla zühd erbabı ve bidat ehlinin birbirinden ayrılması için "sûfî" ismi ortaya çıkmıştı. Böylece "ubbâd" ve "zühhâd" yanında "sûfiyye" ismiyle üçüncü bir zümre ortaya çıkmıştır.¹

Sûfîlerin ortaya koyduğu usul ve yöntemleri kullanan birçok zümre ortaya çıkınca gerçeği ile sahtesini ayırt etmek için çeşitli tanımlar yapıldığı görülmektedir. Sadık Vicdânî bu hususu eserinde şöyle ifade etmektedir: "Marifetullah için riyâzet ve mücâhede yoluna sâlik olanlardan riyâzet ve mücâhedelerinde şerîata ittibâ edenlere "Sûfiyyûn"; ve şerîata ittibâ etmeyüp mücerred riyâzette bulunanlara "İşrâkiyyûn- hükemâ-yı işrâkiyyûn" itlâk olunmuştur."² Çünkü Sûfîlerin marifetullahı elde etme amaçları gerçek bir tevhide ulaşmaktır. Bu da ancak Kur'an ve sünnete mutabık olduğu sürece bir önem arz etmektedir.

Tasavvufî düşünce içerisinde zaman zaman İslam'ın temel ilkeleri ile uyuşmayan, muhalif fikirlere sahip olan Sûfîler ortaya çıkmıştır. Bu Sûfîler, başta zahir ulema olmak üzere birçok kimse tarafından eleştirilmiştir. Zahir ulemanın tenkitlerinin tek hedefi, İslam'ın temel umdelerini zorlayan tasavvufî yorumları devre dışı bırakmaktır. Bununla birlikte tasavvuf ilminin gelişmesine en büyük katkıda bulunanların, gerçek sûfîlerin, dengeyi bozan, şer-i şerife muhalif olan sûfîleri ikaz ederek, "iyi bir Müslüman olma" noktasındaki çabalarıdır. Çünkü iç tenkitler, sistemlerin gelişip büyümesinde önemli bir yere sahiptir. Hele tasavvuf gibi derunî, tecrübi ve bîatnî bir sisteme, afakî eleştirileri "el-hâlû la yu'rafü bi'l-kâl"/ "hal ilmi sözle ifade edilemez" yöntemiyle devre dışı bırakmak mümkünse de tasavvuf erbabının eleştirilerini dikkate almamayı

¹ Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, trc. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1981), 111; Ebû Rıdvân M. Vicdânî Sâdık, *Tomar-ı Turûk-ı Aliyye* (İstanbul, 1340), 8-9.

² Vicdânî, *Tomar-ı Turûk-ı Aliyye*, 23.

kimse kolay kolay cesaret edememiştir. Bu nedenle ilk dönemlerden itibaren, kaleme alınan tasavvuf klasiklerinde sözde süflilerin tenkidine geniş yer verildiği görülmektedir.³ Bunlardan bir iki örnek verecek olursak; ilk müellif sûfilerden Kelâbâzî (ö. 380/990) et-Taarruf isimli esrinde şöyle demektedir: “...Nihayet mana gitti, isim kaldı. Hakikat kayboldu, şekil ortaya çıktı. Sonuç olarak hakikati aramak bir süs, onu tasdik etmek bir zinet haline geldi. Tasavvuftan anlamayanlar sûfilik iddiasına kalkıştı. Sûfilik vasfını taşımayanlar tasavvufla süslenmeye özendi. Tasavvufu kabul ettiklerini dilleriyle kabul edenler, davranışlarıyla bu yolu inkâr etti...”⁴ Kuşeyrî (ö. 465/1072) ise şöyle demektedir: “Şimdi sûfiler şekil ve kıyafet bakımından eski sûfilere benziyor, ama ruh ve muhteva bakımından başkalaşmışlardır. Tasavvuf yolunda bir duraklama ve gevşeme baş göstermiştir. Daha doğrusu bu yol hakiki manasıyla yok olup gitmiştir. Kendileriyle hidayete ulaşılan şeyhler vefat etmiş, şeyhlerin gidişatına ve adetlerine tabi olan gençler azalmış, vera kaybolmuş, vera sergisi dürrülmüş, tamah kuvvetlenmiş, ihtirasın kökleri ve bağları güçlenmiştir. Şeriata hürmet hissi kalplerden zâil olmuştur. Dine karşı kayıtsızlığı, menfaat temin etmenin en güvenilir vasıtası olarak kabul eden zamanın sofuları helâl ile haram arasında fark görmez olmuşlar, dine ve din büyüklerine karşı saygısız olmayı din haline getirmişlerdir. İbadet etmeyi hafife almışlar, namaz kılmayı ve oruç tutmayı basit bir şey saymışlar, gaflet meydanında at koşturmuşlar, nefsanî arzulara kendilerini teslim etmişlerdir.”⁵ Bu tenkitler ilk dönemden başlayıp günümüze dek devam etmektedir. Bunun en güzel örneklerinden biri de kuzey Kafkasya'nın Dağıstan bölgesinde yetişen Nakşî ve Şazeli tarikatına mensup önemli bir alim ve sûfi Hasan Hilmi Dağıstani'dir. Müellifimizin incelediğimiz eserlerinin neredeyse tamamında bu konuya değindiğini hatta eserlerinin birçoğunda müteşeyyihlerin/ sahte şeyhlerin tasavvuf adına ortaya attıkları iddialara cevap mahiyetinde izah ettiği görülmektedir.

Dağıstani'ye göre, müteşeyyihlerin/sahte şeyhlerin ellerinde insanları irşad edebileceğini gösteren, sahih bir senetle Hz. Peygamber'e ulaşan bir silsileye sahip olan insan-ı kâminden aldıkları mutlak bir icazetleri olmadığı halde, şeyh olduklarını iddia ettiklerini, kendilerine bu icazetin olup olmadığı veya varsa nereden aldıkları sorulduğunda, bazılarının rüya yolu ile Peygamber (s.) den

³Konuyla ilgili geniş bilgi için bk.: Ebû Nasr e't-Tûsî Serrâc, *el-Lüma' fi Târîhi't-tasavvufi'l-İslâmî*, (İslâm Tasavvufu), trc. Hasan Kâmil Yılmaz. (İstanbul: Altınoluk, 1996), 416-439; Ali b. Osman Cüllâbî Hucvirî, *Keşfü'l-mahcûb*, trc. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996), 83; Muhammed b. İshak Buhârî. *Kelâbâzî, et-Ta'arruf li mezhebi ehli't-tasavvuf*, trc. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992), 48; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, 95.

⁴ Kelâbâzî, *et-Ta'arruf li mezhebi ehli't-tasavvuf*, 48.

⁵ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, 95.

aldıklarını, bazılarının ise bir kâmilin ruhaniyetinden izin aldıklarını belirtmektedirler. Yine bazı müteşeyyihler ise şöyle demektedir: “Emr-i bi'l-ma'rûf nehyi'l-ani'l-münker” yapmak herkese vaciptir. Bu nedenle zikir telkini yapmak şeriatı öğretmek için herhangi bir izne gerek yoktur. Zaten Nakşibendi üzere kalbi zikir telkin etmek avama haramdır. Kişi ne zaman nefsi-i mutmainne seviyesine çıkarsa o zaman kalbi zikir telkin edilebilir. Müellife göre, müteşeyyih/sahte şeyh, Allah'a giden yolu kesen, Hakkı batıla bulayan, bile bile hakkı gizleyen kimsedir.⁶ Bu çalışmada Şeyh Hasan Efendi El-Kahî “**Cehdü'l-Mukıl Fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl**” adlı eseri tahlil edilerek müteşeyyihleri/sahte şeyhleri tenkidi değerlendirilecek ve Arapça olarak yazılan eserin Türkçe çevirisi sunulacaktır.

A. Şeyh Hasan Efendi El-Kahî

Halidî-Nakşî ve Şazelî şeyhi Hasan Hilmi Dağıştânî, 1852-1937 yıllarında Kuzey Kafkasya'nın Dağıstan topraklarında yaşamış, önemli mütefekkir ve âlim mutasavvıflardan biridir. Bu dönemde, Rus İmparatorluğu hâkimiyeti altında yaşayan Müslümanlara karşı büyük baskı, dini ve kültürel asimile politikaları uygulamaktaydı. Yine bu dönemde Ruslar, sıcak denizlere doğru ilerleyişlerini yaklaşık bir asır geciktiren sûfi bir direnişle karşılaşmıştır.⁷ Böyle bir zaman diliminde dünyaya gelen Dağıştânî, ilk tahsiline doğduğu Kahib köyünde başlamış, daha sonra tasavvufa ilgi duymuş ve o zaman bölgenin meşhur Nakşî-Hâlidî şeyhlerinden Abdurrahman el-Aselî'ye intisab etmiştir. Ondan seyr-ü sülûkünü tamamlayıp icâzetini aldıktan sonra irşâd faaliyetlerine başlamıştır. Şeyhi Abdurrahman el-Aselî vefat ettikten sonra Aselî'nin tekke arkadaşı diğer bir Nakşî şeyhi Şuayb el Bâkinî'ye gidip bağlanmıştır. Onun vefatından sonra ise, zâhirî ve bâtınî ilimlerde, üzerinde büyük bir etkisi olan Nakşî ve Şazelî şeyhi Seyfullah Hüseyinî Gâzî Kumûkî'ye intisap etmiş ve bu şeyhten hem Nakşî hem de Şazelî icazeti almıştır. Bu şeyhinin vefatından sonra

⁶Bu konuda geniş bilgi için bk.: Halim Gül, *Hasan Hilmi Dağıştânî ve Tasavvufî Görüşleri*, (Ankara: İlâhîyât Yayınları, 2016).

⁷Bu konuda geniş bilgi için bk.: Alexandre-Chantal Lemercier-Quelquejay Bennigsen, *Sufi ve Komiser. Rusya 'da İslam Tarikatları*, trc. Osman Türer (Ankara: Akçağ, 1988); Abdullah Temizkan, “Kuzey Kafkasya Müridzmi, Müridzmin Yayılma Stratejisi Ve Feodal Beylerle İlişkileri”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies* IX/2 (2009); Şerafettin Erel, *Dağıstan ve Dağıstanlılar* (İstanbul: İstanbul Matbaası, 1961); İsmail Özsoy, *Dağıstan'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi* (İzmir: Kaynak Yayınları, 1977); Baddeley John, *Rusların Kafkasya'yı istilası ve Şeyh Şamil*, trc. Sedat Özden (İstanbul: Kaynak Yayınları, 1995); Bedri Habiçoğlu, *Kafkasya'dan Anadolu 'ya Göçler* (İstanbul, 1993); Ufuk Tavkul, *Kafkasya'da İslam Medeniyeti* (İstanbul, 2000).

Dağıstan'da, Nakşî ve Şazelî usûlü üzere müridlerine seyr-ü sülûk yaptırmıştır.⁸

B. Cehdü'l-Mukıl Fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl Adlı Eserin Tahlili

Eser, Arapça olarak kaleme alınmış, otuz sayfadan oluşmaktadır. Eserin nerede ne zaman basıldığı konusunda bir bilgiye sahip değiliz. Müellifin bu eserine ve diğer eserlerinin pdf sine internette şu adreste ulaşabildik: [http://files.darulfikr.ru/books/Tasawwuf Knigi Hasan Hilmi Afandi](http://files.darulfikr.ru/books/Tasawwuf_Knigi_Hasan_Hilmi_Afandi), Erişim, 30/05/2015.

Hasan Hilmi Efendi hamdele ve salveleden sonra, eserini neden yazdığını kendisi ile çağdaş olan ve şeyhlik iddiasında bulunan/müteşeyyih, Nur Muhammed el-Akendi'ye hitaben şöyle ifade etmektedir: "Aramızda şeyhlik konusu ile ilgili geçen konuşmada, bu konularla ilgili bilgin olmadığını, fakat dilinin güzel laf yaptığını, fakihlerin ıstılahını itibara almadığını, bu nedenle onların icmama aykırı fikirlere sahip olduğunu görünce senin Hakk'a tutunup sağlam bir kulpa yapışman için nasihat babında sana bir risale yazıyorum."⁹

Eserin ilerleyen sayfalarında ifade edildiğine göre, bu müteşeyyih/sözde şeyh, zahirî ilimleri tahsil etmiş, fakat kalbî ilimlerden habersiz olan, bununla birlikte şeyhlik iddia eden bir kimsedir. Hasan Hilmi Efendi ile bu kimse arasında, büyük bir topluluğun-ki bu gurup içerisinde o bölgede tanınan âlim ve mürid el-Hâc Habibullah el-Kahî en-Nakşîbendî ve Âlim el-Evhadî İbrahim Haşedî gibi zevat bulunmaktadır-önünde şeyhlik konusu ile ilgili bir tartışma vuku bulmuştur. Müellif bu eserde, tartışmada müteşeyyihin ileri sürdüğü konuları ele alıp izah etmektedir. Eserin içeriğine baktığımızda müellifin diğer eserleri ile benzerlik gösterdiğini görmekteyiz.¹⁰ Müellif, bu eseri 1323/1905 tarihinde kaleme aldığını belirtmektedir. Bu da bu eserin diğer eserlerden önce kaleme alındığını, içerik yönünden benzer olduğundan sonradan yazılan eserler, bu eserin şerhi ve genişletilmiş hali olduğunu göstermektedir.¹¹

Eserde yöntem olarak daha çok selef ulemanın eserlerinden nakiller yapılarak müteşeyyihin iddialarına cevap mahiyetinde izahlar yapılmaya çalışılmıştır.

⁸Müellifin hayatı ve görüşleri hakkında ayrıntılı bilgi için şu çalışmamıza bk.: Gül, *Hasan Hilmi Dağıstânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 55-76.

⁹ el-Kahî Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukıl fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl* (http://files.darulfikr.ru/books/Tasawwuf_Knigi_Hasan_Hilmi_Afandi, t.y.), 2, erişim: 30 Mayıs 2015.

¹⁰Eserlerin içerikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Gül, *Hasan Hilmi Dağıstânî ve Tasavvufî Görüşleri*, 83-89.

¹¹ Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukıl fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl*, 25.

Eserin kaynakları arasında şunları zikredebiliriz: Şa'rânî, Letâifü'l-Minen; İbn Hacer, el-Fetevâ el-Hadisiye; Sühreverdî, Avarifü'l-Meârif; İmam Rabbânî, Mektübât; Güşanevî, Camiu'l-Usûl; İmam Gazalî, İhyâ; Hadimî, Berikâ Tarikat-ı Muhammediye şerhi.

Hasan Hilmi Efendi'nin bu eserinin tercümesini vermeden önce eserde dile getirilen, müteşeyyihin iddialarını altı başlık halinde tasnif edip, müellifin bu iddialara cevaplarını kısaca zikrederek değerlendirmeye çalışalım.

1. Hafî/kalbî zikir, sadece şeriat ilminde derinleşen kimseler, cehrî/dil ile zikir ise halka, tasavvufa yeni girmiş müritlere telkin edilir. Fasıklara ve mübtedi müritlere hafî zikir telkin etmek caiz değildir.¹²

Hasan Efendi, bu iddia sahibinin tarikatlar hakkında hiçbir bilgisinin olmadığını gösterdiğini ve bu iddialardan şu sonuçların çıkabileceğini ifade etmektedir.¹³

Müellife göre, kalp ile zikri tarikat, dil ile zikri ise şeriat olarak görmektir. Halbuki tarikat ve şeriat, ruh ile beden gibidir, asla birbirinden ayrılmazlar.¹⁴ Yine günahkâr ve fasıklara kalbî zikri yasaklamak mümkün değildir. Çünkü kafir bir kimse bile Müslüman olmak istediğinde kelimeyi tevhibi hem dil hem de kalbi ile söylemesi gerekmektedir. Bu nedenle tasavvufî eserlerde kalbi zikri günahkarlara ve avama yasaklayan herhangi bir bilgi bulunmadığı gibi, başta İmam Rabbanî ve birçok sufi tarafından bu kimselere gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle, günahkâr kimse günahından ve fasik kimse fıkından dolayı kalp veya dil zikrinden menedilmez. Nitekim Allah Teâlâ'nın "Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin,"¹⁵ emri, her iki zikir türünü kapsamaktadır.¹⁶

Tasavvuf tarihine bir göz atacak olursak, tartışma konularından birinin cehrî zikir olduğunu görürüz. Hz. Peygamber döneminde icra edilmediği ileri sürülerek zâhir ulema tarafından eleştirilmiştir. Sûfiler tarafından bu eleştirilere cevap mahiyetinde eserler yazıldığı müşahede edilmektedir.¹⁷

¹² Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukil fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudil*, 2.

¹³ Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukil fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudil*, 2-3.

¹⁴ Sûfilerin şeriat ve tarikat hakkındaki görüşleri için bkz. Hamdi Kızıler, "Şeriat-Tarikat Bağlamında Mustafa Çerkeşî'nin 'Risale fî Tahkiki't-Tasavvuf' Adlı Eserine Göre Tasavvufî Görüşleri", Çankırı'nın Manevî Mimarları Sempozyumu, 12-14 Mayıs 2017, Çankırı 2017, s. 63-73.

¹⁵ Ahzab 33/41

¹⁶ Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukil fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudil*, 3.

¹⁷ Bu konu ile ilgili geniş bilgi için bkz.: Bedriye Reis, "Sûfilere Yöneltilen Tenkitlere Bir Cevap: Akşemseddin ve Def'u Metâini's-Sûfiyye İsimli Eseri", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (15 Haziran 2014). Hamdi Kızıler, "XVII. Yüzyılda Yaşayan Bir Sufî'nin Tasavvuf Karşıtlarına Verdiği Cevaplara Dair Bir Örnek:

Kuzey Kafkasya bölgesinde ortaya çıkan müteşeyyihlerin iddiaları ise bunun tam tersi, halkın veya mübtedi müridlerin hafî/kalbî zikir yapmalarının caiz olmaması yönündedir. Bu düşünce bile, bu görüş sahiplerinin tasavvuf ve tarikatlar hakkında hiçbir bilgilerinin olmadığını bir delilidir.¹⁸

2. Kitaplarla avam amel eder; keşf ehli ise kendilerine ilham edilenlerle amel ederler.

Hasan Efendi'ye göre, bu söz şeri ilimlerle alay etmek, onları dikkate almamaktır. Birçok fıkıh kitabında, bu görüşü ileri süren kimsenin küfre girdiği beyan edilmektedir. Müellif müteşeyyihin bu iddiasının asılsız olduğunu meşhur Sûfîlerin sözlerini naklederek ortaya koymaktadır. Cüneyd-i Bağdadî şöyle der: "Tarikatlar, Resul (s.)'i örnek almayan kimselere kapalıdır. Bir başka sözünde ise şöyle der: Kur'an'ı ezberlemeyen ve hadis yazmayan kimselere tasavvuf konusunda uyulmaz. Çünkü bizim ilmimiz, Kitap ve Sünnet ile mukayyedir." Müellif, Cüneyd-i Bağdadî'nin bu sözünü Hadimi Berika isimli eserinde şeriat ve zahiri ilmi reddederek rüyada görülen nurlar sayesinde helal ve haramın belirlenebileceğini iddia eden kimseler hakkında cevap olarak zikrettiğini belirtmekte ve Ebu Said Harraz'ın; "Kitap ve Sünnetten alınan şeriat ilminin zahirine muhalif olan her batın ilmi geçersizdir" sözünü nakletmektedir.¹⁹

Bilindiği gibi tasavvufî makamlardan marifete ulaşan bazı müfrit Sûfîler ibadetlerin marifetullahı ulaşınca kadar gerekli olduğunu, marifet hâsıl olunca vasıta ve vesilelere ihtiyaç kalmayacağını iddia etmişlerdir. Bu konu

Ömer Fuadî'nin *Türbenâme Risalesi*", *İslamî Araştırmalar Dergisi*, 24. cilt, 3. sayı, 2014 Ankara, s. 137-145; Hamdi Kızılar, "Şa'bâniye Temsilcilerinden Ömer Fuadî'nin 'Türbenâme' Risalesi: Tasavvuf Karşıtlarına Verilen Cevaplara Bir Örnek", *Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu*, 4-6 Mayıs 2012, Kastamonu 2015, s. 373-390.

¹⁸ Kuzey Kafkasya'da Abdurrahman Sugûrî'nin halifelerinden Muhammed el-Ubûdî'nin henüz yolun başında oldukları için "şer'iyye" diye isimlendirdiği müridlerine sesli zikir, kalp temizliğini gerçekleştirerek mâsivâdan uzaklaşmaları da "ittibâiyye" diye adlandırıp onlara kalbî zikri telkin etmesi, Dağıstan'da Şeyh Mahmûd el-Elmâlî ile ortaya çıkan Hâlidîyye-Mahmûdiyye kolu mensuplarınca eleştirilmiştir. Dağıstan'da Sugûrî ile Mahmûdiyye mensupları arasında Ruslar'a karşı cihadın şekli konusunda da ihtilâf çıkmış, Sugûrî ve taraftarları savaşarak cihadı benimserken Mahmûdiyye mensupları müridleri eğitip yetiştirmeyi tercih etmiştir.bk.: Reşat Öngören, "Ebû Ahmed Abdurrahmân b. Ahmed es-Sugûrî el-Avârî (1792-1882)", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (TDV Yayınları, 2016), EK-2: 529.

¹⁹ Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukul fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudil*, 6.

Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 297/909), Ebu Tâlib el-Mekkî (ö. 386/996), Kuşeyrî (ö. 465/1072), Gazâlî (ö. 505/1111), vb. Sûfîler tarafından şiddetle tenkit edilmiştir.²⁰

Hicri II. asrın sonlarından itibaren ortaya çıkan bazı tasavvuf grupları, dinin zâhiri ile çelişen fikir ve düşünceler ileri sürmeye başlayınca, tasavvuf, zahir ulema tarafından tenkit edilmeye başladı. İşte yukarıda isimleri zikredilen ilk dönem sûfî yazarlar, eserlerini, tasavvufla şeriatı uzlaştırmak, sahte sûfîleri tenkit ederek tasavvufu sünnî çizgiye çekmek için kaleme almışlardır.²¹

Hasan Efendi'ye göre, tasavvuf erbabının çoğuna göre keramet ve keşf velilik için şart değildir. Tam aksine kemale ermiş kimselerde keramet ve keşf daha az görüldüğü bir gerçektir. Bu nedenle birçok sahabe ve tabiinde keramet zuhur etmemiştir. Onlar kerameti istikamet olarak görmüşlerdir.²²

3. Bir kimse her gece rüyasında Allah'ı ve Peygamber'i görür ve onlarla konuşursa veli olur.

İnsan benliğinin bir parçası olan rüya, Kur'an'da ve hadislerde de geçmektedir. Kur'an'da "rüya" altı, aynı anlamdaki "menam" kelimesi ise iki yerde geçmektedir. Bununla birlikte Peygamberlerden Hz. İbrahim (a)²³, Hz. Yusuf (a)²⁴, Hz. Muhammed'in(s)²⁵ rüyalarına ayetlerde yer verilirken peygamberler dışında Hz. Yusuf'un zindan arkadaşlarının²⁶ ve Mısır Meliki'nin²⁷ rüyaları da yer almaktadır.

İnsanoğlunun ayrılmaz bir parçası konumundaki rüya, Kur'an'da ve hadislerde yer bulmuş, dini ilimlerin tartışma konularından biri olmuştur. Bu ilimler içerisinde tasavvuf, rüyaya özel önem atfetmiştir.²⁸

Hasan Efendi ise bu konuyu önce Allah'ın rüyada görülüp görülmeyeceği hususunu sorarak izah etmeye çalışmaktadır. Müellife göre, Allah (c), Hz. Musa'nın (s) kendisini görme isteğine "Beni asla göremezsin"²⁹ şeklinde cevap vermesi, bunun dünyada mümkün olmadığının bir göstergesidir. Aslında

²⁰ Süleyman Uludağ, "'Ârif'", *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları., 1991), 3: 361-362.

²¹Bu konuda yazılan eserler için bk. Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*; Hucvirî, *Keşfü'l-mahcûb*; Kelâbâzî, *et-Ta'arruf li mezhebi ehli't-tasavvuf*; Ebu Abdurrahman Sülemî, *Tabakâtu's-Sûfiyye*. (Halep, 1986).

²² Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukil fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudil*, 7.

²³ Sâffât 37/107.

²⁴ Yûsuf 12/4.

²⁵ Feth 48/27.

²⁶ Yûsuf 12/36.

²⁷ Yûsuf 12/43.

²⁸ Kelâbâzî, *et-Ta'arruf li mezhebi ehli't-tasavvuf*, 89,104-215,217; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, 571-589.

²⁹ A'raf 7/143.

müteşeyyih bu iddiası ile velinin nebiden üstün olduğunu ifade etmiş oluyor.³⁰ Bu son ifade ile müellif, bir peygamber bile Allah'ı göremediğine göre, velinin her gece Rabbini rüyada görmesi nasıl mümkün olabilir, diyerek bunun mümkün olmadığını belirtmektedir.

4. Hz. Peygamber'i rüyasında gören bir kimsenin, onu bir şeyhe anlatıp ondan icazet alarak şeyh olması

Silsile, tarikat pirlерinin Hz. Peygamber'e kadar uzanan insan-ı kâmil zincirine verilen addır. Aslında ilk hicrî asırlarda tefsir, hadis ve fıkıh gibi İslami ilimlerde genel olarak bir rivayet zinciri zorunluluğu vardı. Bilhassa hadis ve tefsir ilmine dair fikir ve görüş nakledenler, bu fikir ve görüşlerini genelde ashop yoluyla Hz. Peygamber'e isnada önem verirlerdi. Ancak hicrî III. Asırdan itibaren İslamî ilimler yazılıp kayda geçmeye başlayınca, silsile zorunluluğu da zaman içinde terkedildi. Tasavvuf ricali ise ilimlerinin özelliği gereği, silsile ananesini hiç terk etmediler. Hatta ilk asırlarda şifahî olarak nakledilen silsile geleneğini zamanla yazılı hale getirdiler. Silsile, manevi bir nesep sayılır. Kur'an'da Hz. Peygamberin hanımlarını, "Ümmetin anneleri"³¹ sayan ayetle, "ancak müminlerin kardeş"³² olduklarını ifade eden ayet ve Hz. Peygamber'in "Ben sizin babanız makamındayım,"³³ hadisi İslam toplumunu büyük bir aileye benzetmektedir. Bu aile anlayışı tarikatlarda da vardır. Şeyh baba, eşi anne, müridler/ihvan ise kardeşlerdir. Bu manevi ailenin soy ağacı, Hz. Peygamber'e ulaşan silsilenamelerdir. Bu yüzden silsilesini bilmeyen tarikat mensupları, şeceresini bilmeyen kimselere benzetilmiştir

Müellif, kendisi ile çağdaş bir müteşeyyihe silsilesini sorduğunda, o müteşeyyihin, rüyasında Hz. Peygamber'i gördüğünü ve bunu şeyh el-Ubûdî'ye haber verince kendisini anlından öptüğünü bu nedenle silsilemi ona nispet ettim, dediğini belirtmektedir. Hasan Efendi'ye göre, Hz. Peygamber'i rüyada görmek çok zor bir meseledir. Çok nadir görülür. Ayrıca rüya ile hükmün sabit olamayacağı selef ulema tarafından ifade edilmiştir.³⁴

5. Müteşeyyihler kendilerini yeryüzünün en kâmil ve en üstün şeyhi olarak görürler ve müridlerinin çokluğu ile iftihar ederler.

Hasan Efendi'ye göre, kibirli davetçi olamaz. Halbuki birçok tasavvufî eserlerde ifade edildiği gibi, ârif, kendisini yeryüzündeki insanların en

³⁰ Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukul fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl*, 8.

³¹ Ahzab, 33/6.

³² Hucûrat, 87/10.

³³ Ebû Davud, Tahare, 4.

³⁴ Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukul fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl*, 8-9.

aşağısında görmedikçe kemale ermez. Nitekim Peygamber (s) “Kalbinde hardal tanesi kadar kibir olan cennete giremez”³⁵ buyurmuştur. Sahih ibadetin meyvesi, nefsin tuzaklarını görmek, beka makamının gerçekleşmesiyle de beşerî benliğin mahvolmasıdır. Halbuki müteşeyyihin bu davranışı nefsinin ve benliğinin çok kabardığını göstermektedir. Müellife, bu müteşeyyihin nefsiyle mücahede etmek için seherlerde uyanık kalıp, bedenini zayıf bırakmak için çok az yiyen bir kimse olduğunu belirtmekte ve şöyle demektedir: “Şu da bilinen bir husustur ki; ehl-i cû’ ve ehl- seherden (aç ve uykusuz kalan kimseler) -bu kimseler batıl yolda olsalar bile-, bazı harikulade olaylar görülebilir. Bu kimse de bu guruba dahil olduğundan ondan da bu tür olayla zuhur edebilir. Lakin onlara güvenmemek gerekir. Çünkü bunların çoğu şeytanidir, insanın bunlardan kurtulup güvende olması ancak kâmil bir şeyhe tabi olması ile mümkündür. Halbuki onun kâmil bir şeyhi yoktur. Tasavvuf kitaplarının belirttiğine göre, şeyhsiz riyazet, insana vesveseden başka bir şey sağlamaz.” Yine Hasan Efendi’ye göre, nefsi tezkiye etmek bedeni ilaçla tedavi etmek gibidir. Nasıl ki hastalık, tecrübeli bir doktor gözetiminde tedavi edildiği gibi, nefsi terbiye etmekte tecrübeli bir veli veya Peygamber gözetiminde olur.³⁶

6. Veli dört mezhebi de terk eder. Onun ameli keşften başka bir şeyle değildir.

Müellife göre, dört mezhebi terk etmek Mu’tezili olmaktır. Ona göre, bu mezhepler şeriâtın kendisidir. Çünkü Hadisler, Kur’an’ı açıklamak içindir, mezhep kitapları ise Kur’an ve sünneti açıklamaktadır. Bu nedenle şöyle bir iddia; “Ben mezhep kitaplarıyla amel etmem.” kişiyi şeriâtı inkâra götürür. Hasan Efendi bu görüşünü desteklemek için; alim Beğavi: “mezheplerin meşruiyetini inkâr etmek küfürdür.” Cüneydi Bağdadi: “Bir şahıs havada bağdaş kursa dahi iltifat etmeyiniz, ancak şer’in emrine ve nehyine bağlı olduğunu görürseniz iltifat edin.” Abdulkadir Geylanî: Şeriâtın gözetiminde olmayan bütün hakikatler zındıklıktır, sözlerini naklettikten sonra şu ayet ve hadisleri zikretmektedir.³⁷

Allah Teâla buyuruyor ki: “Peygamber size neyi verdiyse onu alın size neyi yasakladıysa ondan uzak durun.”³⁸

Yine Allah (c.) buyuruyor ki: “Bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz onu Allah’a ve peygambere götürerek çözün.”³⁹

³⁵ Müslîm, İman, 147.

³⁶ Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukıl fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl*, 11-14.

³⁷ Hasan Efendi, *Cehdü'l-Mukıl fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl*, 14-18.

³⁸ Haşr, 59/7.

³⁹ Nisâ, 4/59.

Peygamber efendimiz (s.): “Kim benim sünnetimden yüz çevirse o benden değildir.”⁴⁰ Yine Hz. Peygamberimiz buyuruyor: “Ashabım gökteki yıldızlar gibidir hangisine uyarmanız doğru yolu bulursunuz.”⁴¹ Müellif bu ayet ve hadisleri naklettikten sonra şu değerlendirmeyi yapar: “O halde imamlar da sünnetin nakilcileridir. Onların sünnetten getirdiği her şey doğrudur. Buna muhalif olanlar ehl-i İslam’dan sayılmazlar.”⁴²

Kısaca ifade edecek olursak; Hasan Efendi’nin bu eserinde sahte şeyhler şöyle tasvir edilmektedir: Nasıl ki yarım doktor insanı tedâvî edemez ve önünde sonunda helâkine sebep olursa, yarım müürşid de insânın manen helâkine sebep olur. Ancak yarım doktor pek pek insanın fânî hayâtına son verir ve onu bilgisizliği yüzünden öldürür. Yarım ve sahte müürşid ise, insanın dünyâ ve âhiretde ebediyyen helâk olmasına sebep olur. Yarım doktor, kişinin yalnız dünyâ hayâtını söndürür. Sahte müürşid ise, müürşidini kötü ve bâtil itikadlara itmek ve dalâlet yollarına iletmekle hem dünyasını hem de âhiretini yıkar, harâb eder.

Sonuç olarak şu söylenebilir; Bilindiği gibi Kuzey Kafkasya bölgesi, tasavvufi hayatın çok etkin olduğu bir yerdir. Asırlarca Rus ve Sovyetler Birliğine karşı mücadele eden ve sıcak denizlere inmesini engelleyen ordular, tasavvufi terbiye almış şeyh efendiler tarafından kurulmuştur. Ekim ihtilalinden sonra Sovyetler birliği Müslüman cumhuriyetlerinde yoğun bir din aleyhtarı kampanyalar başlatmış, bu da toplum üzerinde ters tepki yapmış, halkın İslam’a ve tasavvufi hayata daha çok yönelmesine neden olmuştur. Öyle zannediyorum ki bu kadar sahte şeyhin Dağıstan’da yaygın olması, Sovyetler birliğinin din aleyhtarı planı olsa gerektir. Belki de müteşeyyihler eli ile tarikatlarla ilgili, birbiri ile çelişen bilgileri insanlar arasında yayarak İslam’ın ve tasavvuf erbabının etkisini zayıflatarak kendilerine karşı oluşan mukavemeti zayıflatmak ve etkisiz hale getirmeği hedeflemiş olabilirler.

C. CEHDÜ’L-MUKİL FÎ REDDİ ŞATAHÂTİ’L-MÜNKİRİ’L-MUDİL

Rahmân ve Rahîm Olan Allah’ın Adıyla

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. Selam, öncekilerin ve sonrakilerin Efendisinin üzerine olsun.

⁴⁰Buharî, Nikâh, 1; Müslim, Nikâh, 5.

⁴¹ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî Beyhakî, *el-Medhal ilâ Kitâbi’s-Sünen* (Kuveyt, ts.), 164.

⁴² Hasan Efendi, *Cehdü’l-Mukil fî Reddi Şatahâti’l-Münkiri’l-Mudil*, 16.

Allah Subhânehu ve Teâlâ'ya hamd-u senadan sonra sağlık ve afiyet içinde olmanızı temenni ederim. Kıymetli kardeşim Nur Muhammed el-Akandi, güneşin genişliği kadar selam üzerinize olsun. Bu risalem, hakka tutunmanız ve sapaşğlam bir kulpa yapışmanız için size genel bir nasihattir.

Şeyhlik konusu hakkında aramızda geçen konuşmada, bu taifenin durumları hakkında bilginizin olmadığı, fakat ağzınızın güzel laf yaptığını, kalbinizin karardığını, insanları batıl ve yalan iddialarla aldattığınızı gördük. Sizden, muteber fakihlerin icmanı ve en hayırlı imamların ıstılahlarını itibara almayan sözler işittik. Konuyla ilgili kitaplara baktığımızda süslü püslü sözlerinizi reddetmekten başka bir çıkış yolu bulamadık. Bunu ise şirin gözükmekten imtina etmek ve şu hadisle amel etmek üzere yaptık: "Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır." İçinde bulunduğunuz kusur ve eksikliğinizden dolayı Allah Subhânehu'nun sizi uyandırmasını niyaz ediyor ve hakka bağlanmaya çağırıyorum.⁴³

Şu sözünüze gelince: Kalp ile zikri telkin etmek, şeriatta derinleşmedikçe caiz değildir, ihlas suresini ve dil ile zikri, şeriat ve tarikattandır, gerekçesiyle müritlere telkin etmeniz garip bir söz ve görüşe dayanan bir hükümdür. Bu sözden şu hususlar ve hatalar ortaya çıkar:

Birincisi: Kalp zikrinin şeriattan olmaması, tarikata mahsus kılınması, dil zikrinin şeriata tahsis edilmesi ve tarikatların genelinin ilkesi olmasına rağmen tarikatı kapsamaması.

İkincisi: Tarikat ehlinin durumlarını ve şeriatın dışına çıkmadıklarını bilmemeniz. Peki nasıl?

Süleyman ez-Zühdi'nin "Mecmûatu'r-Resâil" eserinde ifade ettiğine göre; **Şeriat ve tarikat, ruh ve beden gibidir.** Biri olmadan diğeri olmaz. Fakat ismet sıfatının velilerin özelliklerinden değil peygamberlerin özelliklerinden olmasından dolayı günahkâr kimse günahından ve fasık kimse fıkından dolayı kalp veya dil zikrinden menedilmez. Bununla birlikte Allah Teala'nın, "**Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin**"⁴⁴ kavlinde geçen zikir emri kalp ve dil için genel bir emirdir. Oysa mü'minler içerisinde iyi ve kötü olanları vardır ve kalp ile dil insanın uzuvlarındandır. O halde dil zikrinin şeriat ehli için caiz olmasının ve kalp zikrinin tarikat ehline mahsus kılınmasının illeti nedir? Bu

⁴³ **İbrahim el-Havâs şöyle der:** İlmin tamamı iki söze sığmıştır: Birinci: Sana yetenden başkasıyla mükellef olma. İkincisi: Sana kâfi geleni yitirme.

Sufilerden biri şöyle der: Allah dünyamızı garantiledi ve bizden ahireti istedi. Keşke ahiretimizi garantilese ve bizden dünyayı isteseydi. "Ayn Şerhi Metni'l Hükm" eserinden alınmıştır.

⁴⁴Ahzab 33/41

durum dil ile yapılan zikri benimseyen tarikatları, tarikat olarak isimlendirilmemesini gerektirir.

İmam-ı Rabbânî, “Mektûbât” adlı eserinde şöyle der: “İster iyi, isterse kötü bir kimse olsun, istihare ve teveccühünden sonra tarikata girmesi uygundur, hatta gereklidir.”

Câmiu’l-Kutbeteyn merhum Muhammed Zakir (k.s) ise şöyle der: İmam-ı Rabbânî’nin tercihihine göre müridler arasında ayırım yapmaksızın Zat ismi telkin edilir.

Seyfullah el-Huseynî, risâlesinde şöyle der: “Halid Şâh (k.s), tâliplerin tarikatta istikamet üzere olmadıkları ve uzaklaştıkları şikayetinde bulunan kimselere cevap verdiği bazı mektuplarında şöyle der: Tâliblerin çoğu böyledir. İstikamet üzere olanlar da bulunmaktadır. Eğer isterlerse ileri gelen sâdâtın ruhuna istihare ettikten ve mutmainlik hasıl olduktan sonra tarikatı öğrenmeleri gerekir. Aksi takdirde zararı size değil onlarıdır. Hatta “el-Behcetü’s-Seniyye” eserinde şöyle demiştir: “Kişinin nefret etmemesi ve kendisine zor gelmemesi için tövbe telkini kısa ve öz olmalıdır.”

Üçüncüsü: Kitap ve Sünnette, fasıkların günahlarından ve fiskından tövbe ederek Allah’a dönmeleri emr olunmalarına rağmen onlar için kalp zikrinin caiz olmaması. Fasık bir kimse, ancak tezkiyeden, Allah’ı ve vaatlerini kalbiyle zikrettikten sonra fiskından Allah’a dönmüş olur. Hatta kâfir bir kimse, diliyle (La İlähe İllallah) dese dahi hakiki Müslüman olmaz. Ancak kalp ile dil birbirine uygun olursa olur. Şayet sadece kalple tasdik eder ve doğrularsa o mü’mindir. Nitekim kalp zikri; “Mir’âtu’l-Hâmidîn”⁴⁵ ve “Fetâvâ-i Ömeriye”⁴⁶ eserlerinde “lafzın kalpte tefekkür edilmesidir” şeklinde tanımlanmıştır.

Günahkâr kimsenin tövbe etmesi ve kâfir kimsenin Müslüman olması ancak kalbiyle Allah’ı zikrederse mümkündür. Mutasavvıfların şu kitaplarına “Letâifu’l-Minen”, “Fetâvâ İbn Hacer”, “el-Behce”, “Avârifü’l-Me’ârif”, “Câmiu’l-Uşûl”, “el-Mutemmimât”, “ed-Durratu’l-Beydâ”, “el-Cevheratu’l-Nefise” ve “İhya u Ulumiddîn” bakarsanız size söylediklerimizin doğruluğunu göreceksiniz, inkârınızdan vazgeçecek ve gafletinizden uyanacaksınız.

Kardeşim el-Akandi! Allah sana hidayet versin. Doğru yolda olan bir kimseye irşadın ne anlamı var? İrşad sadece yoldan sapanlar ve dalalete düşenler için değil midir? Zikir telkin eden herkesin teberrüke, tecride ve istikamete ehil olması gerekmez mi? Aksine onlardan kimileri vasıl olmuş, kimileri devam

⁴⁵Bu eser, Muhammed Sabit bin Bekr el-Kayseri’nin, Tefsirü’l-Fatiha El-Müsemma Bi-Miratü’l-Hamidin adlı eseridir.

⁴⁶ Bu eser, Ömer Ziyauddin Dağıstanî’in eseridir.

etmemiş, kimileri geri kalmıştır. Makam, mevki ve konum sahibi kimselere zikir telkin edilmesi selef ve halef tarikat müçtehitlerinden sabit olan bir durumdur. Aynı şekilde (Gümüştanevî'nin) "Mutemmimât" isimli eserinde Şâzelî şöyle der: "Şeyhin müridine dünyaya sırt çevirmesini emretmemesi gerekir. "el-Minen" kitabında, "kâmil, sapıklık içinde olan insanların kendisine sülûk ettiği kimsedir" diye geçer.

Nitekim Allah Teâla, fasıklarla birlikte oturmaktan yüz çevirip onları vaaz meclisinden kovunca Davud'a (a.s.) şöyle vahyetmiştir: "Ey Davud! Mustakim olan bir kimsenin sana ihtiyacı yoktur. Sapan kimseyi doğrultmazsan sen ne için gönderildin? O halde onları meclisine ve cemaatine dahil et." Sufi ehlinin genel kanaati budur. Böyle bir şey nasıl olur! Zalimlerin ve fasıkların küfründen söz edip de kalbî hastalıkların tedavisinden ümidini kesmemiş olan var mı?⁴⁷

Kalp zikrinin telkin edilmesine mâni olacak herhangi bir delil bilmiyoruz. Aksine kitaplarda bunun caiz, hatta bunun hastalıklı kalpler için gerekli olduğunu görürüz. Çünkü mezmum ahlak birer manevi necasettir. Kalp veya dil zikri ise su gibidir. Bunlar somut olmayan hastalıklar olup "el-Cevâhir" ve "el-Ucûbe el-Maradiyye" kitaplarında geçtiği üzere bunların tedavisi zikirdir.

Tasavvuf erbabı, birçok kitapta açıklandığı üzere şeyhin, selim kalbi olmayan herkes için gerekliliği üzerinde ittifak etmiştir. Bunun (şeyhin) müstakim ve mühtedi olanlara vacip olduğuna hükmetmemişlerdir. Bunu düşün.

Dördüncüsü: Senin söylediğinden hareketle, kalp zikrinin caiz olmadığını zannederek insanların en büyük sevaptan ve en yüksek makamdan en aşağı ve en alçak makama inmesidir. **Oysa kalp zikri, dil zikrinden yetmiş kat daha fazladır.** Nitekim el-Beyhaki'nin şu haberi buna delalet etmektedir: "Hafaza meleklerinin işitmediği zikir, işittikleri zikirten yetmiş kat daha fazladır."⁴⁸

Muhakkik İbn Hacer, "el-Fetâvâ" adlı eserinin sonuç kısmında, "Bir saatlik tefekkür, altmış yıllık ibadetten daha hayırlıdır" hadisindeki tefekkürü, kalp zikrine dahil etmiştir. Oraya bakınız. Aynı şekilde "et-Tuhfe" eserinin nafile namaz bölümünde "Rıyanın tasavvur edilmesi imkânsız olduğu için kalbî amelin diğer amellerden daha üstün olduğunu" söylemiştir.

İbn Kâsım, bunun üzerine şunu yazar: "Az da olsa (kalp zikrinin) zahiri, bir saat tefekkür bin rekât namaz gibidir." "el-İhya", "el-Hadâiku'l-Verdiye", "el-Behce", "el-Mutemmimât" ve benzeri kitaplara bakınız.

Şeyh kisvesi altında bâtında şeytan olma, Allah'tan kork, peygamberinden utan.

⁴⁷ Bunların hepsi "Mütemmimât" isimli kitapta bulunmaktadır.

⁴⁸ Ramûz el-Ehadis, 208, 14. hadis

Kardeşim -Allah seni affetsin- şu sözüne gelince: Kitaplarla ancak avam amel eder. -bu bidattir- Oysa keşif ehli, keşfettikleri şeyler ve kendilerine ilham edilenlerle amel ederler. Bu sözü söyleyen sensin. Senin bu sözünü deliller ve naslarla kestiğimizde insanlar arasında rezil olmaktan korktunuz. Bu sözde, şerî ilimlerle alay etme ve dikkate almama kokusu vardır. Şüphesiz “el-Berîka”, “Muğni’l-Muhtâc Şerhu’l-Minhâc” ve diğer fıkıh kitaplarında geçtiği gibi ilmi ve alimleri dikkate almamak ve onlarla alay etmek küfürdür.

“Tarikat-ı Muhammediye” kitabında, mutasavvıfların seyyidi ve tarikat erbabının imamı olan Cüneyd-i Bağdadî şöyle der: “Tarikatlar, Resul (s.)’i örnek almayan kimselere kapalıdır. Yine şöyle der: Kur’an’ı ezberlemeyen ve hadis yazmayan kimselere tasavvuf konusunda uyulmaz. Çünkü bizim ilmimiz, Kitap ve Sünnet ile mukayyettir.” (Berika sahibi bu sözü) Kur’an ve sünnetten alınan şeriat ve zahiri ilmi reddederek rüyada görülen nurlar sayesinde helal ve haramın belirlenebileceğini iddia eden kimseler hakkın Ona cevap olarak zikretti.

Ebu Said Harraz: “Kitap ve Sünnetten alınan şeriat ilminin zahirine muhalif olan her batın ilmi geçersizdir” der.

Keşiflere gelince: Bunlar fitnenin kaynağıdır ve bu yüzden birçok evliya Allah’ın huzurundan uzaklaşmıştır. Bunların çoğu şeytanî olmasına rağmen bunlarla nasıl amel edilir? En yüksek makama yükselgeler dahi evliyalar şeytandan kurtulamazlar. Çünkü onlar masum değildirler.

Gavsul-A’zam Abdulkadir Geylani’ye (k.s.) keşif makamında ne olduğu sizin nezdinizde açıktır. El-Hâdimî, Gazali’nin “en-Nesâih el-Velediyye” eserinin şerhinde şöyle der: Kendilerine nefis ile mücadele konusunda ağır bir görev vermesinden dolayı bir grup Abdulvahid’den kaçır. Bir süre sonra onlardan birini görür ve ona “sen neredeydin?” der. O da “Biz her gece cennete giriyor ve nimetlerinden yiyoruz” der. Abdulvahid, “Bir gece beni de alın” der. Onu bir boş alana götürürler. Gece olunca birden üzerlerinde yeşil bir elbise olan bir topluluk, bostanlar ve meyveler görürler. Onu terk etmek isteyince onlara, “Nereye gidiyorsunuz?”, cennet İdris (a.s.) gibi ebedi olan bir dâr değil midir? Sabah olunca birden kendilerini hayvan dışkılarının arasında bir çöplük üzerinde bulurlar. Hepsi tövbe eder.

Lanet üzerine olsun “Ben Rabbim” diyerek başkalarına göründü.

Yine “el-Hâdimî”, sâliklerden birinin Mısır’a giderken sema ile arz arasındaki arşın üzerinde şeytanı gördüğünü, onu Rabb Teala zannederek ona secde ettiğini, sonra bunu bir grup şeyhe anlattığını, onların, “Şeytan için sema ve arz arasında bir arş vardır” hadisinden dolayı bunun şeytan olduğunu

bildirdiklerini, bunun üzerine adamın namazlarını iade ettiğini ve imanını yenilediğini söylemiştir.

Kardeşim bildiğin üzere şeytanın keşfleri ve olağanüstü halleri vardır. Buna rağmen onun Allah Teâla katında bir değeri yoktur. Aksine o Allah Teâla katında mahlûkatın en iğrencidir ve huzurundan en çok kovulanıdır.

“el-İbriz” kitabında kula gösterilecek ilk şeyin şeytanın kapkaralığı ve âdemoğlunu fitneye düşürdükleri yer olacağı ve şeytanla el ele yerlerine gidecekleri belirtilmektedir.

Gavsul Azam ve Şeyhu'l-Hünkâr Ahmed Ziyaüddin Efendi'nin “Mutemmimat u Câmi'l-Usul” eserinde şu ifade geçer: -Allah onu yardımıyla desteklesin- “Keşf, hatalı ve değişken olabilir. Tasavvuf erbabına göre onunla amel edilmez.” Sûfîler, keşfi erkeklerin hayzı gibi saymış ve velilik için şart koşmamışlar, aksine şöyle demişlerdir: “Veliliğini tamamlayan herkesin olağanüstü şeyleri daha azdır. Birçok sahabe ve tabiinde keşf zuhur etmemiştir. Hatta ümmetin en faziletlisi olan Ebu Bekir (r.a.)'de keramet görülmemiştir. Aksine onlar, kerameti istikamet ve yakın gücü olarak görmüşlerdir. Allah daha iyisini bilir. Bu konuyla alakalı “el-Hadâiku'l-Verdiye”, “el-Fetâvâ el-Ömeriye” ve “el-İbriz” kitaplarına bakınız.

Şu sözünüze gelince kardeşim: “Bir kimse ancak Allah Subhânehu'yu her gece görür, O'nunla konuşur ve aynı şekilde Nebi (s.)'i her an görürse veli olur.” Bu sözü sırf insanlar sana inansın ve seni tasdik etsinler diye söylediğini gördük. Yoksa hiçbir kimse, hatta nebiler dahi (Allah'ı) görmediği halde nasıl olur da siz görürsünüz? Sonra Allah'ın Musa'ya (a.s.) buyurduğu “Beni asla göremezsin”⁴⁹ sözünün manası nedir? Eğer bu caiz olsaydı velinin nebiden üstün olması gerekirdi. Bunun batıl olduğu ilim ve akıl sahibi olan herkes açısından aşikârdır. Hatta bu, ümmetin icmasına itibar etmemektir. Şeytanın, arşından “Ben Allah'ım” demesi ve seninle konuşması mümkündür. Yoksa görmek mümkün değildir.

Tarikat-ı Muhammediye'nin haşiyelerinde, bir kimsenin: “Ben uykuda Allah'ı gördüm” demesinin küfür olduğu belirtilmektedir. Oraya bakınız. Allah Teala'nın velilerin gözlerine görünmesinin hakikatini bilmek isteyen kimsenin, Şârânî'nin “el-Yevâkit” eserine müracaat etmesi gerekir.

Şu kişinin sözüne gelince: Onun bu konuyla alakası yoktur. Nasıl olsun ki? Çünkü biz ona gittiğimizde tarikatın ne olduğunu, tarikat ehlinin durumları, müridlerin en düşüklerinin makamları hakkında hiçbir şey bilmediğini, şeytanın vesveseleri dışında hak sözü kabul etmediğini gördük. Hatta neredeyse onun hakkında ümitsizliğe düşecektik ve imanını heba etmesinden

⁴⁹ A'râf 46/143.

korktuk. Güç ve kuvvet yalnızca Azim ve Âli olan Allah'a aittir. O bize yeter, O ne güzel vekildir.

Ayrıca kardeşim sen, Nebi (s.)'i uykuda gördüğünü, bundan dolayı kâmil bir şeyh olduğunu söyledin ve insanların içinde herhangi bir kimseden bir şey almadığını, rüyanı Şeyh el-Ubûdî'ye (k.s.) haber verdiğini, seni kabul ettiğini, öptüğünü, bu nedenle silsileni ona nispet ettiğini itiraf ettin. Allah daha iyisini bilir ama deriz ki: el-Hatîb eş-Şurbînî, Nevevî'nin "Muğni'l-Muhtâc Şerhu'l-Minhâc" kitabının ezan bölümünde şöyle der: "Rüya görmekle hüküm sabit olmaz."

İmam Ma'sûm "el-Mektûbât" eserinde şöyle der: "Hilafet, vakıyayla (rüyayla) sabit olmayacak kadar büyük bir iştir."

Kıymetli kardeşim Hac risalesinde geçen şu sözünüzün manası nedir: Ölmüş bir hocanın hoca edinilmesi caiz değildir. Eğer caiz olsaydı Nebi (s.)'i edinmek caiz olurdu.⁵⁰

"el-Minen" eserinde (Şaranî şöyle demektedir): Ali el-Mursafî'nin -Allah ona rahmet eylesin- şöyle dediğini işittim: "Fakir(Derviş) ile Resulullah (s.)'den aracı olmadan direk hilafete nail olan kimsenin arasında iki yüz bin, kırk yedi bin, dokuz yüz doksan dokuz makam var. Geneli yüz bin, özeli bin makamdır. Bu makamların hepsini kat etmeyen bir kimsenin zikredilen hilafeti sahih değildir."

Kardeşim bu iddianda doğruysan onda biri dahi olsa bu makamların ne olduğunu bize söyle. Sana bu makamların ilki nedir diye sordüğümüzde cezbe hali dedin. Cezbe hali Nakşibendi mürid için hâsıl olan ilk şeydir. Bunu düşününüz.

Kitapta şu ifadeyi gördüm: Şeytanın insana, "Ben nebiyim" demesinde mâni yoktur. Fakat ben yeryüzünde böyle bir şeyle karşılaşmadım. Yine İbn Hacer'in "el-Fetâvâ el-Hadisyye" eserinde şöyle geçer: Aleyhi's-selam'ı uykuda görmek zor bir durumdur. Böyle bir şey çok nadir gerçekleşir.

Eş-Şârânî'nin "el-Yevâkît" eserinde bununla alakalı geniş bir açıklama vardır.

Ayrıca rüyaya itibar edilmemesine rağmen hala bu iddianda ısrarlıysan bana aleyhi's-selam'ı gördüğün andaki durumunu, nasıl gördüğünü ve sana hangi zikri öğrettiğini açıkla ki sana uzun uzun bahsedelim ve sana veciz bir cevap verelim.⁵¹

⁵⁰ Belki almışsındır

⁵¹ Belki görmüşsündür

İmamı el-Birgivî -Allah ona rahmet eylesin- "Tarikat-ı Muhammediye" de şöyle der: "Alimler, ilhamla hükümlerin belirlenemeyeceğini belirtmişlerdir. Uykuda, rüya görmek de böyledir."

Sana düşen şu hadisin hükmü altına girmekten korkmandır: "Kim benim hakkımda bile bile yalan söylerse cehennemdeki yerini hazırlasın."⁵² Ayrıca kardeşim sen kendisine intisap edip elinde yetişmeden, olgunluk hâsil olmadan ve sana izin vermeden sırf kendisini rüyada görmenden dolayı silsileni Şeyh el-Ubûdî'ye nispet ettin. Böyle bir şeyi ne akıl ne de nakil kabul eder. Çünkü Şâfiî bir kimse ancak Hanefi mezhebine tabi olur ve ona girerse Hanefi olur. Aynı şekilde bir kimse, tarikatında kullanılan şeyler kullanmadıkça mensubu olsa dahi Nakşibendi şeyhi olamaz. Ayrıca Şeyh el-Ubûdî'nin tarikatının Nakşibendi ve şeyhlerinin Nakşibendi olduğu bilinen bir husustur.

Kardeşim sen Aleyhi's -selâm'ın, "Kim kendisini babasından başkasına nispet ederse Allah ona lanet etsin"⁵³ hadisi sana uygundur. Eş-Şârânî, "el-Medâric" eserinde şöyle der: "Mutasavvıfların hepsi, babası olmayan, yoldaki bir buluntu olarak bulunan bir kimsenin, bir kavme nispet edilmesinin doğru olmadığı, tarikatta büyüklüğü ve deneyimi üzerinde ittifak edilmiş kâmil bir şeyhten tarikat adabını öğrenip sonra açık bir şekilde kendisine irşad ve telkin için izin vermedikçe bu kimsenin müridleri irşad etmekle görevlendirmenin caiz olmayacağı üzerinde icmaa etmiştir." Oraya bakınız. Ayrıca "Câmiu'l-Usûl" ve "el-Mutemmimât" eserlerine bakarsanız bu hususta geniş açıklamalar olduğunu görürsünüz. Bu risalede yukarıda anlattığımız hususlarla ilgili bilgi gelecektir.

Sonra siz bir topluluk içerisinde, keşfiniz sayesinde lâhût alemini ve ceberrût alemini defalarca gördüğünüzü belirttiniz. Eğer doğru sözlüyseniz bize bunların arşın üstünde mi yoksa altında mı olduğunu söyler misiniz? Aynı şekilde arşı, cenneti ve levhu'l-mahfuzu gördüğünüzü söylediniz. O halde arş bir tane mi yoksa daha fazla mı? En büyük arş ve en büyük Âlem nedir? Allah'ın en büyük evi nedir? Büyük âlemlerin sayısı nedir? Her âlemde arşın sayısı kaçtır? Keşf sahiplerine yedi semanın dışındaki semalar görünür mü, görünmez mi? Her arşın tanziminde küçük âlemlerin sayısı nedir? Hak Teâla hangi sıfatla arşı istiva etmiştir? Kur'an'ı, âlem-i arşa hangi melek indirmiştir? Keşf sahiplerine görünen Cennet Cennetu'l-Kubrâ mı, yoksa başka bir Cennet midir? Keşf sahipleri hangi sıfatla tevhid denizine bakarlar? Hangi latife arşa bakar?

Bahsi geçen bu hususlar doğru keşifle yüce âlemlere vakıf olan herkes nezdinde aşikârdır. Eğer bunların hepsine cevap verirsen iddianda doğrusun.

⁵² Buhari, Ahâdisu'l-Enbiya, 50.

⁵³ Tirmizi, Vesaya 5; Ebu Davud, Büyu 90.

Aksi takdirde Allah korusun. Bununla birlikte bu keşiflerin hepsi velinin kemalini ispat etmez. Bu nedenle tarikata sulûk edip menzillerini detaylı bir şekilde kat edip sonra kendisine izin verilmedikçe küçük ve büyük âlemleri keşfetse dahi bir kimsenin irşad makamına oturması doğru değildir. “Câmiu’l-Usûl” ve diğer eserlerde açıklandığı gibi velayet derecesine yükselse dahi bu makamda mücerred meczûba yer yoktur.

Kardeşim -Allah seni affetsin- şu sözünüze gelince: Yeryüzünde şeyhlik hususunda benden daha önce olan yoktur, velayet makamı hususunda derece olarak benden daha üstünü yoktur, eğer olsaydı bana gelirdi. Yine şu sözünüze gelince: Benim birçok müridim ve taraftarım var, ben şöyle şöyle şeyhim, ben Kureyşliler dışında şeyhlerin en bariziyim. Bu söz, idrak ve basiret sahipleri nezdinde muteber olmayan bir söz olup senin eksikliğini, senin amacının düşüklüğünü, şeyhlik ve velayet makamını kaybettiğini göstermektedir. Bu, lafını bilmeyen bir kimsenin sözüdür ve Allah Teala’nın şu kavillerinin kapsamına girer: “Allah dilediğini yapar.”, “Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır; Ummu’l-Kitâb O’nun katındadır.” Aynı şekilde Allah Teala’nın hadis-i kutsideki şu kavlinin kapsamına girer: “Bunlar, Cennete girecektir. (Bunlara) hiç aldırış etmem. Bunlar da Cehenneme girecektir. (Bunlara da) hiç aldırış etmem.” Ve şu hadisin kapsamına girer: “Hiçbir kimse ameliyle kurtulamaz.”

Allah’tan sana hangi güvence geldi ki Allah katında makamları yüksek olsa dahi hiçbir evliyanın söylemediği bu korkunç sözleri söylemeye cüret edebildin? Oysa onlar, Allah’ın huzuruna yaklaştıkça daha çok korkarlar. Oysa bu iddiada bulunanların, Allah’ın yaratıkları içinde onlardan daha şerli ve daha çirkin hiç kimse olmadığı Kanaat’ındadırlar.

Senin bu durumun, Şeytanın (lanet üzerine olsun) durumuna benzemektedir. Şeytan, seksen bin sene ibadet etmesine rağmen “ben ondan daha hayırlıyım” dediği için Allah’ın huzurundan kovulmuştu. Bu sözü aklında tutsaydın senin için daha hayırlı olurdu.

Şüphesiz en çok taraftarı olan varlık -Allah onu lanetlesin- İblistir. Hadislerde geçtiği üzere peygamberlerin bile çok az tabileri olmuştur.

Nuh Aleyhi’s Selam, sürekli davette bulunmasına ve ömrünün uzatılmasına rağmen çok az kişi dışında taraftarı olmamıştır. Şeyhlerin taraftarlarının çok olmasını vurgulamaları şeytana benzemektir. Sûfîlerin Efendisi Gavsü’l-Halâik Halid Şâh, nasihatleri sırasında şöyle der: Biliniz ki bana en sevimli olanınız taraftarı ve dünya ehliyle alakası en az, erzakı en hafif, fıkıh ve hadisle en çok meşgul olanınızdır.

Bir hadiste şöyle geçmiştir: “Kişi şeytana ne kadar fazla yakınlaşırsa Allah’tan da o kadar uzaklaşır, taraftarı ne kadar çoğalırsa şeytanı da o kadar çoğalır, malı ne kadar artarsa hesabı da o kadar artar.”

(Halid-i Bağdâdî) başka bir nasihatinde ise şöyle der: “Hiçbir kimseyi tahkir etme, nefsinin hiçbir kimseden üstün görme, kalbî ve bedenî ibadetlerde gayret göster, hayırlı bir şey yapmadığını zannet, niyet ibadetin ruhudur, ihlâssız niyet olmaz. Vallahi annemin beni doğurduğu günden beri hayırlı bir şey yaptığıma inanmıyorum, sen ise benim senden daha hayırlı olduğumu sanıyorsun, sen her hayır hakkında kendini müflis görmezsen bu cehaletin son noktasıdır.”

Nakşibendi Muhammed Hoca’nın (k.s.) sâliklere yaptığı nasihatlerden ikisi şudur: Birincisi: Nereye ulaşırsan ulaş kendini bu yolun başında gör. İkincisi: Sülûkun en üst derecesine nail olsan dahi kendini Firavun’dan yüz defa daha aşağı gör.

“El-Minenu’l-Kubrâ’da” şu ifade geçmiştir: “Fakir(mürid) olmanın şartlarından biri Müslüman kardeşlerine tevazuda bulunması ve kendisini yeryüzünde her fasıkın altında görmesidir.”

El-Ka’rî’nin “Şerh u Şuabi’l-Îmân” eserinde şu ifade geçer: “Arif bir kimse kendisini yeryüzündeki sefillerin derecesinin altında görmedikçe kemale eremez.” Yine şöyle geçer: “Ariflerin durumu, asilerin durumu gibidir.”

Bunlar, önde gelen şeriat ve tarikat imamlarının sözleridir.

Kibirli Bir Kimse Allah’a Davetçi Olamaz.

Sana ne oluyor ki yola ayak basmadan ve refik bir mürşidin olmadan bu sözü söylüyor ve Allah’ın kullarına karşı kibirleniyorsun.

Kibirlendiğin, hakkı inkâr ettiğin ve kardeşlerine haset ettiğin sence de aşıkardır. Kendini Firavun’dan daha hayırlı gören bir kimse kibirlidir. Kibirli bir kimse ise Allah’a davetçi olamaz.

Kardeşim sana düşen Aleyhi’s -selâm’ın şu kavlini hatırlamandır: “Kalbinde zerre ağırlığı kadar kibir olan bir kimse Cennete giremez.”⁵⁴ Şeytana, “Yeryüzünde senden daha şerli birisi var mı?” denildiğinde “Haset eden kimse” demiştir. Senin süslü sözler ve evhamlı fiillerle insanlara riya yaptığını gördük. Oysa riyanın en düşüğü, hakkında hadis varit olduğu üzere şirktir. Bahsi geçen bu hususlar, sahih ibadetlerin sonuçları değildir. Aksine zahir olan -ki Allah daha iyisini bilir- senin şeyhin, “şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır” sözüne göre şeytandır. Sahih ibadetin meyveleri nefsi görmekte yok olur ve beka makamının gerçekleşmesiyle beşerî benlik mahvolur. Şüphesiz biz Allah’tan geldik ve yine O’na geri döneceğiz.

⁵⁴ Müslîm, İman, 147.

Kardeşim sonra şu hususu bil. -Geçen ömrüne Allah rahmet eylesin- Ehl-i cû' ve ehl- seherden (aç ve uykusuz kalan kimseler) -bu kimseler batıl yolda olsalar bile-, bazı harikulade olaylar görülebilir. Biz seni, az yiyen nefsiyle çok mücadele eden ve zayıf bedenli olmandan dolayı bu tür olaylar senden de meydana gelebilir görüyoruz. Lakin onlara güvenmemen gerekir. Çünkü bunların çoğu şeytanidir insanın bunlardan kurtulup güvende olması ancak kâmil bir şeyhe tabi olması ile mümkündür. Ey kardeş! Tarikat ehlinde değilsin ve senin kâmil bir şeyhin de yoktur. "Hacegan" da geçtiğine göre, Şeyhsiz riyazet, insana vesveseden başka bir şey sağlamaz. Sen Peygamberi rüyada görme iddiasıyla kendini irşadda ön plana çıkarıyorsun.

Daha önceden geçtiği gibi rüya ile hüküm verilmez. Şüphesiz senin şeyhin devamlı şeytandır. Dış görünüşü makbul olan şeyle seni aldatır. Ama batınında ise hile ve tuzaklar vardır. Senin bu konuda dikkatli olman gerekir. Eğer nasihatı kabul eder ve insaf sahibi olursan sana uygun olan, mutaassıp olmamandır.

Eğer Nakşibendi taifesinin bulunduğu şeyden yüz çevirir ve inkâra devam edersen, iman çıkıp son nefeste imansız gitmenden korkulur.

Eğer bu saatten sonra kendini kınayıp nefesine nasihat etmezsen onu cehennemine ortasına atar, sonra da pişman olursun.

Ey kardeş, defalarca açıkladın ki, veli dört mezhebi de terk eder. Onun ameli keşften başka bir şeyle değildir. Niye düşünmüyorsun bu dört Mezhebi terk etmek Mutezili olmaktır. Bu mezheplerden başka şeriat mı var? Çünkü Hadisler, kitabı (Kur'an) açıklamak içindir, kitaplar (mezhep kitapları) Kur'an ve sünneti açıklıyor. Şüphe yok ki şöyle söyleyen kimsenin: "Ben mezhep kitaplarıyla amel etmem" sözü şeriatı inkâra götürür.

Hatip Şurbini, İmamı Nevevi'nin Minhac şerhi olan "Muğnil muhtac" adlı kitabının "Kitab-ı ridde" bölümünde şöyle diyor: Alim Beğavi açık bir şekilde (şöyle demektedir:) (mezheplerin) hepsinin meşruiyetini inkâr etmek küfürdür.

Bu nasıl olur. Peygamberlerden bile emir ve nehiy sakıt olmamışken, veliden emir ve nehiy kaldırılır mı? El-Hânî, Behçe adlı kitabında Cüneydi Bağdadi'nin söyle söylediğini nakleder: "Bir şahıs havada bağdaş kursa dahi iltifat etmeyiniz, ancak şer'in emrine ve nehyine bağlı olduğunuzu görürseniz iltifat edin.

Gavsul-sakaleyn, Kutbu'l-vücut Abdulkadir Geylanî "Futuhu'l-İrfan" adlı eserinde şöyle demektedir: "Sınırları aşarsan bil ki sen fitneye düşmüşsün ve şeytan seninle oynuyor. Şer'in hükmüne dön, hevanın isteklerinden uzaklaş. Şeriatın gözetiminde olmayan bütün hakikatler zındıklıktır.

“Kalâidü'l-Cevahir”⁵⁵ adlı eserde nakledildiğine göre, Seyyid Abdulkadir’in oğlu Şeyh Musa -Allah ikisinden de razı olsun- babamdan şöyle duydum dedi: “Bazı yolculuklarımda yeryüzünü dolaşırken günlerce susuz kaldım. Susuzluğumun şiddetlendiği anda, beni bir bulut gölgelerdi ve o buluttan üzerime çiğme benzer şeyler inerdi, ben de onunla suya kanardım. Sonra ufukları aydınlatan bir nur ve bu nurdan bir şekil göründü ve bu şekilden bana; “Ya Abdulkadir, ben senin Rabbinim. Sana haramları helal kıldım. Veya şöyle dedi: Başkalarına haram kıldığım şeyleri sana helal kıldım” diye çağrı yapıldı. Bende: “Kovulmuş şeytandan Allah’a sığınarak defol dedim. Bir de ne göreyim “Bu nur kapkaranlık ve suret ise dumandı. Sonra (şeytan) benimle konuştu.” Ey Abdulkadir içinde bulunduğun haller, fıkhî anlayışın, Rabbinin hükmü ve ilminle benden kurtuldun. Bu yolla ehli tarikten yetmiş kişiyi saptırdım,” dedi. Dedim ki: “Lütüf ve minnet Rabb’imedir.

Ona (Abdulkadir) denildi ki: “Onun şeytan olduğunu nereden bildin? O da şöyle cevap verdi “Sana haramları helal kıldım” sözünden hareketle Allah’ın kötülükleri emretmeyeceğini anladım.

Ey kardeşim senin şu bahsettiğin ümmetin icmaina aykırı olan harikulade görüşlerine bakarak şu sonuca vardım. Sen iblisin elinde esirsin ve onun tasarrufunda mahpussun. Belkide sen ihsan makamının huzurundan bir şeyler tatmış değilsin. Kim o ihsan makamına girerse, şeytan ona yaklaşmak istediğinde o an kül oluverir. Kim de o ihsan makamından çıkarsa eşeğe binildiği gibi şeytan ona biner. Nitekim bu konu, Şarani’nin kitaplarında geçmektedir.

Tarikat imamlarını, fukahânın görüşlerini ve şeriatin ahkâmını terk edip arkana attıktan sonra şöyle diyerek: “Bu kitaplar bidattir. Keşf ehli, onlarla amel etmez.” nasıl şeytanın oyuncağı olmazsın?

Allah (c.) şöyle buyuruyor: “Bugün sizin dininizi kemale erdirdim.”⁵⁶ Bu ayetle anlaşılıyor ki dinimiz güneş ışınları gibi kemale ermiştir. Onun üzerine bir fazlalık Allah’ın rızasına uygun değildir. Bu konu Münâvî ve el-Berikatü'l-Muhammediyye’de de aynı şekilde geçmektedir.

Allah Teâla buyuruyor ki: “Peygamber size neyi verdiyse onu alın size neyi yasakladıysa ondan uzak durun.”⁵⁷

⁵⁵ Kitabın tam ismi ve yazarı: Tadifi, Muhammed b.Yahya, Kalaidü'l-Cevahir fi Menakibi's-şeyh Abdülkadir

⁵⁶ Maide,5/3.

⁵⁷ Haşr,59/7.

Yine Allah (c.) buyuruyor ki: “Bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz onu Allah’a ve peygambere götürerek çözün.”⁵⁸

Peygamber efendimiz (s.): “Kim benim sünnetimden yüz çevirse o benden değildir.”⁵⁹ Yine Hz. Peygamberimiz buyuruyor: “Ashabım gökteki yıldızlar gibidir hangisine uyarmanız doğru yolu bulursunuz.” O halde imamlar da sünnetin nakilcileridir. Onların sünnetten getirdiği her şey doğrudur. Buna muhalif olanlar ehli İslam’dan sayılmazlar. İftiradan Allah’a sığınır, alay edilmekten korunmayı isteriz. O, en hayırlı ve sonsuz olandır.

Sonra bilmiş ol ki ey kardeş! bu nasihatim sözlerim ve vasiyetim sana, kulak kesilene ve şahit olanadır. Allah (c.) şöyle buyuruyor: “ ...Bununla (Kur’ân ile) onlara karşı olanca gücünle büyük bir savaş ver!”⁶⁰ Kadı Beydâvî ‘de tefsirinde şöyle der: Beyinsizlerle delille mücadele etmek, kılıçla düşmanla mücadele etmekten daha büyüktür. Peygamber efendimiz de şöyle buyuruyor: “İyiliği emrediniz”

Bir başka hadis de şöyle denilmektedir: “Allah yolunda bütün iyi ameller, cihad, iyiliği emretmek ve kötülüğü nehy etmek derin denizlerde ki hazine gibidir.”

Uyarı: Necmil Gazi’nin Ebu Hureyre’den gelen rivayette: “Allah ilim verdiği her âlimden, peygamberlerden aldığı kesin söz gibi söz alır. Kim bir ilmi öğrenir ve onu gizlerse, kıyamet gününde o kimseye ateşten bir yular takılır.”⁶¹

Allah (c.) şöyle buyuruyor: “İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap’ta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lânet eder, hem de bütün lânet etme konumunda olanlar lânet eder.”⁶²

Ömer bin Abdülaziz’den: “Allah belli kişilerin amelinden dolayı geneli cezalandırmaz. Fakat isyanlar açık işlenirse, kimsede karşı koymazsa, bütün halk cezaya müstahak olur.

Allah’a ve Resulüne iftira atmaktan daha büyük hangi günah vardır? Ehliyetsiz kişilerin halkın huzuruna şeyh suretinde çıkmalarından daha korkunç fitne hangisidir? Bu ümmetin başına gelen her bela, Allah’a giden yolları kesmektendir. Denilir ki; insanları yanına toplamak için, riyaset sevdası ve şöhret sahibi olmak için tarikata girmek caiz değildir.

⁵⁸ Nisâ, 4/59.

⁵⁹ Buharî, Nikâh 1; Müslim, Nikâh 5.

⁶⁰ Furkan, 25/52.

⁶¹ İbn Mace, Mukaddime 24; Ebû Davûd, İlim, 17; Tirmizi, İlim 3.

⁶² Bakara, 2/159.

Bir Müslümana, yağcılık yaparak bunları yapması yakışmaz. Alime yakışan, Allah'ın bildirdiklerini bildirmek, Allah'ın sevabını umarak Hakk'ı batıldan ayırmaktır.

“Kenzü'd-Dürer”⁶³ de Arifü'l-Ubudi şöyle demektedir: “Şeylik makamına yükselmeden insanlar üzerinde hâkimiyet kuran kişi şeytandan daha çok, insanları fitneye sokandır.

Muhmûd Fa'al (k.s.)'ın Mektubat adlı eserinde de: İcazet almadan müridler üzerinde tasarrufta bulunmak, avamca bir durumdur. Bu kişi hayvandan daha aşağı bir durumdadır. Bu kişilerde şeyhliğin sadece resmi ve ismi vardır.

Halid Şah da şöyle der: Bunların hallerine itiraz etmek ve durumlarını inkâr etmek gerekir. Ehl-i kemalin kapısına insanları gitmekten alıkoyan, sapan ve saptıran kimselerdir. Çünkü o kişi onları kemalden mahrum bırakıyor. Özellikle din konusunda cahil olduklarında onlar için azap vardır.

El-Behce adlı eserde Razi (rah.) diyor ki: İzinsiz şeyhliğe soyunan kişinin ifsadi ıslahından daha fazladır. Yol kestiğinden günaha girmektedir. Yine “Ruhu'l-Beyan” da Furkan Suresinin tefsirinde şöyle denilmektedir: keramet sahibi olduğunu iddia eden şeyhler manevi putlar ve deccal görünümünde kimselerdir. Herhangi bir konuda onlara tabi olanlar, putlara tapanlara ibadet etmişlerdir.

Yine Ruhu'l-Beyan'ın Al-i İmran Suresinin tefsirinde Şeyh Safi (k.s.) şöyle demektedir: Dünya menfaatlarını elde etmek için, marifet sahibi olduğunu iddia ederek irşad makamında oturan kimselerin, eşleri olduğu halde yetmiş defa zina yapan, zinadan çocuk doğuran kadınlardan daha şiddetli azap içindedirler.

Aynı tefsirde: Manevi nesebi, rahmani bir kişiye dayanmıyorsa, bununla birlikte kâmil ve mükemmil olduğunu iddia eden kimse gerçekte zina eden gibidir. Ona intisab eden helak olmuştur. Çünkü o babası belli olmayan çocuk hükmündedir.

Kardeş senin için gerekli olan, keşf iddiasında bulunarak, şeriat terazisini elden bırakmamandır. Sanki sen müridler arasında gerçek yüzünün ortaya çıkmasından korkuyorsun, müridlerin sana olan inaçlarından uzaklaşmalarını için bu soğuk sözleri söylüyorsun. Bil ki, kıyamet günü bütün insanların önünde ve Allah'ın huzurunda, gerçek yüzün, ortaya çıkması daha korkunç ve kötüdür. Kendisinde olmayan sıfatlarla ortaya çıkan kimsenin geçek yüzünü zaman ortaya çıkaracaktır. Allah'ın kulları hakkındaki kanunu budur. Biz seni

⁶³ Bu eser, Seyfüddîn Ebû Bekr b. Abdillâh b. Aybek ed-Devâdârî (ö. 736/1336'dan sonra) nindir. Bkz.;Cevât İzgi, “İbnü'd-Devâdârî”, TDV İslâm Ansiklopedis (TDV Yayınları, 2000).

tarikatin ilk aşamasına bile adım atmadığını, herhangi bir makam ve hallerden bir hal de görmedik. Ancak şunları görebildik: Sen tasavvuf kitaplarından bir kısmını ezberlemiş, bulunduğun ortamlarda dilinin üzerine evirip çeviriyorsun ve sen tarikatin seçkinlerinden olduğunu zannediyorsun. Bir insan sahip olduğu vasıfları içselleştirmedikçe o vasıflara sahip olamaz.

Şayet sen iddia ettiğin şeyi şöyle diyerek sürdürürsen: “Şeyhlikte yeryüzünde benden daha yüksek makamda bir kimse yoktur. Umulur ki nübüvvet ehli bende tasarruf ediyor, beni eğitiyorlar.” Sen o zaman dünya ve ahretini öldürmüş olursun. Bundan Allah’a sığınırız.

Ey kardeş şu an sen işin hakikatini kavradın. Bu konuda senin için herhangi bir kapalılık kalmadı. Sorumluluk bakımından ilimden sonra ilimden önceki gibi olmaz.

Tasavvuf erbabı şu hususta görüş birliğine varmışlardır: İlim ve ibadette derecesi nereye ulaşırsa ulaşsın, bir kişi, kâmil bir şeyhten izin ve icazet almadan, irşad ve zikir telkininde bulunması caiz değildir. Onun silsilesi Hz. Peygamber’e (s.) kadar ulaşması gerekir. Eğer bu konuda şüphen var ise “Ecvibetü’l-Mardiyye”, “Cami’u’l-Usul”, “Mütemmimat”, “Medâric”, “Dürerü’l-Gavvâs”, “İbriz”, “Behce”, “Hadikatü’l-Verdiyye”, “Hadimi” ve bunlardan başka keşf ehlinin kitaplarına başvurun.

Ey kardeş, yapacağın en büyük şey senden önce gelen bir şeyhin bulunduğu ortama girmen ve şeytani döneminden ayrılıp, tarikat ehlinin yoluna girmeyi talep etmendir. Bunun aksi Allah katında caiz değildir. Sûfîlerin efendisi, Halid (k.s.) bir belde daha önce görevlendirdiği bir halifesi varsa, başka bir kimseye zikir telkini için izin vermez, kimseden söz almazdı. Onların işlerini ona havale ederdi. Bu konuda “Mecmuatü’r-Rasâil”, “el-Ecvibetü’l-Mardiyye” ye bakınız. Onların usulleri böyle idi. Onların usullerini değiştiren onlardan değildir. Onlara muhalefet eden onların katından kovulmuş ve atılmış kişidir. Yedi kat semadan yere düşmek, bâtın erbabının gözünden düşmekten daha hayırlıdır. Bu konuda Allah’a sığınırız.

“Halidiyye” de malum ve meşhurdur ki, insanlara şeyh olduğunu iddia edip, onları heva-i nefsiyle peşinden sürükleyen kişinin şeyhliktense şeytanın ismiyle isimlendirilmesi daha uygundur. Bu kimseye itiraz etmeyen, yağcılıkta bulunanın konumuna girer. Hiçbir kimsenin onunla arkadaşlık etmesi caiz değildir. Ancak onu nasihatle yavaş yavaş Hakk’a çekecekse, arkadaşlık yapabilir. Rububiyet şanına uygun olmayan bu davranışlardan dolayı Allah onları affetsin. Şüphesiz nasihatın tesiri büyüktür. Bunlar (sahte şeyhler) kendilerine tabii olanları, Allah’ın kendilerinden razı olduğu bir hal üzere

olduklarını zannederek, helake sürüklerler. Çünkü onlar sohbetleriyle kötü hallerini onlara yansıtır ve böylece içlerinde bulunan riyaset, şöhret ve enaniyet sevgisini, kendilerine tabi olanlara aktararak onlarda, nefsanî bir saltanatın kökleşmesine sevk ederler. İşte o zaman şeytan, onların üzerinde çocukların top ile oynadıkları gibi oynar. Bunula birlikte onlarda gösterişten başka ilahî bir nur bulunmamaktadır. Onların (sahte şeyhlerin) onlara (müritlere) zikir telkini marifet ve nispet nurundan mahrumdur. Bunun için şeytan onların helakine sebep olur. Onları nefs-i emmarelerini görmelerine sevk ederek şöyle der: sizler Allah'a ubudiyette büyük bir şey üzeresiniz sizin dışınızdakiler daha düşük makamdadırlar. Bazı özelliklerle siz daha üstünsünüz. Hayır bu böyle değildir. Bilakis bu davranış onları kibir ve enaniyete sevk etmiştir ki, herhangi bir hileyle ondan da kurtuluş ümit edilmez. Belki de onları çok namaz kılmak ve şeyhlerinin telkin ettiği zikri çok yapmak gösterişe ve kendini beğenmeye sevk etmiştir.

Onların bu durumu bu hadiste bildirilen şeyden habersiz olduklarını göstermektedir. "Mürai kimselerin namazı kabul olmaz. Senin günahlarını itiraf ederek gülmen, amellerini gösteriş yaparak ağlamandan daha hayırlıdır.

Onlar onlardan bir şey almadan önce (insanlar, sahte şeyhlere intisap etmeden önce) Allah'ın azabına müstahak oldukları zannıyla Allah'tan kırık bir kalp ile Allah'ın emirlerine muhalefetten pişmanlık duyarak korkmaktaydılar. Şüphesiz bu durum, yaptıkları ibadetlerin, cin ve insanların yaptıkları ibadetlerin en makbulü olduğuna inan kimselerin hallerinden daha hayırlıdır. Çünkü onların Allah katındaki durumları bilinmemektedir.

Et-Tâc ibn Atâullah "Hikem" adlı eserinde şöyle demektedir: "Rabbim, beni (gönlümü) kırık ve zelliğe sevkeden günahlar, beni kibirli ve güçlü gösteren ibadetlerden daha hayırlıdır."

Şüphe yok ki onların (sahte) şeyhleri onları bataklığa sürüklemeyedir. Çünkü riya ile karışık yok olmuş amelleri onları kibirlendirerek ehlullahın en seçkinlerinden olduklarını inanmaktadırlar. Hayır, asla böyle değildir. Aksine onların şeyhleri onları helake sürüklemiş ve şeytanların ellerine teslim etmiştir. Şeytan da onların her birine şunu söylemeye sevk etmiştir: "Ben onlardan daha hayırlıyım." Bu Allah'ın rahmetinden uzaklaştıran bir günahdır, bundan daha büyük bir günah var mıdır? Bundan Allah'a sığınırız. Bundan sonra şekil olarak ibadetlerin çokluğuna önem verdiler de amelleri, yok olmaktan kurtaran ihlası önemsemедiler. Allah'ın kelimasında malum olduğu üzere, insan ancak ihlasla şeytanın tuzaklarından korunur. Halbuki hakikatte onlar bir çıkar için ibadet yapmakta, bununla birlikte kendilerini Allah'ın en hayırlı kulları olduğuna inanmaktadırlar. Onların en güzel haliyse azaptan korunmak ve Allah'ın sevabına nail olmak için ibadet etmeleridir. Gazali "İhyâ" adlı eserinde şöyle demektedir: "Cennet için amel eden midesi ve nefsi için ibadet etmiştir." Allah

(c.) “Allah’a ibadet edin hiçbir şeyi ortak koşmayın”⁶⁴ buyurmaktadır. Belki Gazalî’nin yukarıdaki görüşü Allah’ın bu sözünden alınmadır.

Akıllı kimse; kendisini en güzel konuma yükselten şeye baksın ve bu risalede imamların kitaplarından naklettiğimiz, sözleri hakkında düşünsün. Çünkü onlar Meşâyih ve tarikat âlimlerinin büyüklerinden, Allah’a ve hakikate sevk eden erbab-ı sülûkun önde gelenlerindedir. Onların hepsi şeriatî yüce tutar, bâtın ilimlerini ise siyer-i Ahmediyye üzere bina ederler. Fasid, müfsid, sapıtan ve sapan cahillerin tamah edip sarıldıkları şeyler seni aldatmasın. Çünkü onlar şeriatıtan sapmış, sıratı müstakimden de batıla meyletmiş, şeriat ehli alimlerin ve tarikat ehlinin yolundan çıkmışlardır. Yazıklar olsun onlara tabii olanlara, onların işlerini güzel gösterenlere. Halbuki onlar Allah’a giden yolu kesen, Hakkı batıla bulayan, bile bile hakkı gizleyenlerdir.

İbn-i Hacer “Fetava”⁶⁵ adlı kitabının sonuç bölümünde, “Cahil Sûfîlerin yanlış düşüncelerinden korunan tarikat, Nakşibendi tarikatıdır,” der.

Nitekim tarikat erbabı şöyle demiştir. Nakşibendi tarikatı tarikatların sultanıdır. Başkaları da tarikatların anasıdır, der. Yine aynı şekilde, sahabenin yoluna, kitap, sünnet ve dört mezhep imamının görüşlerine en uygun, ondan yüz çevirenin dinin tehlikede olduğu kabul edilen, en faziletli, en kolay ve en yakın bir tarikat olduğunu ifade etmişlerdir. Bu husus başta “Mütemmimat” ve bunun dışında ki Nakşibendi tarikatının eserlerinde geçmektedir.

Ey kardeşim, Hac Nur Muhammed el Akendi: Bununla beraber, sen bu tarikata intisap edenleri inkâr etmekte. Yeryüzünde kalbi zikir telkin etmenin caiz olmadığını düşünmekte. Bu taifenin ahvalini tadıp tatmamaktan çok uzaksın. Defalarca şöyle söyledin: “Bu tarikata burada girmek caiz değildir.” Fülaniye köyünde minbere çıktım zikredilen hususları açıkladım ve bunun Allah’ın velilerine bir itiraz olup olmadığını sordum.

Sonra da sen havada namaz kılarak meydan okumak istedin. Sen de bilmedin ki ben gençken, Allah havayı bana musahhar kılmıştı. Sen benim havada yürümeyi unuttuğumu mu zannediyorsun? Keşke bunun dışında bir şeyle meydan okumayı isteseydin, bu senin için daha hayırlı olurdu. Çünkü sana intisap eden âlimler seni ahmak yerine koyacaklar.

Ey kardeş senin aklın yok mu? Keşif yoluyla izah etmenin caiz olmadığı hakkında bu kelam kitaplarında biliniyor. Bu istek, sadece insanların seni görüp, sana güvenip ve tasdik etmeleri içindir. Şayet onlar bizim senin

⁶⁴ Nisâ, 4/36.

⁶⁵ Kitabın tam ismi: İbn Hacer El-Heytemî, El-Fetâva’l-Kübra’l-Fıkhîyye

hatalarının farkına vardığımız gibi, gönlünde olanı bilirlerse, bundan sonra asla seninle konuşmazlardı. Seninle ilgili bildiklerimizi anlatmamız caizdir. Çünkü sen tarikat ve hakikat ehlinde değilsin. Sen şeyhlik kisvesine bürünmüş iblisin elbisesini giymiş şahitlerin huzurunda, insanlar arasında gözükiyorsun.

Sana uygun olan insanlara iyiliği ve kötülükten alıkoyan takvayı emretmen ve münker ve çirkin olan şeylerden ise nehyetmendir. Şeriat-i garraya sarılman, lekesiz, hanif dini üzere olmandır. Nitekim bu, bütün Müslümanlara vaciptir.

Zikir telkin etmekse ancak tarikat ehline mahsustur. Nihayet Allah'a doğru seyir, ehl-i tarik ıstılahında dört şekildedir: 1-) Seyr-ü enfüsî 2-) seyr-ü âfâkî 3-) seyr-ü rucû'î 4-) seyr-ü fi'l-eşyâ

Ey kardeş bir adımla da olsa sülûk etmedin, sen seyr-ü sülûku ve sınırlarını bilmediğin gibi oraya ulaştırarak azıktan da bir şey tatmamışsın.

Senin halin, şeytanın dostlarından olduğunu gösterdiği halde, sen kendini Rahman'ın katında en güzel bir durumda olduğunu zannediyorsun. Sen nasıl bu meydana at koşturduğunu iddia edersin. Sana gerekli olan Allah resulünün şu sözünün kapsamına girmekten korkmandır. "Ümmetim için en korktuğum şey, kalp ilimlerin de cahil, lisan bilgisi yönünden âlim münafıklardır."

Bir kaynakta şöyle bir cümle bulunmaktadır: Şeytanlar kürsülere çıkıp insanlara vaaz etmedikçe kıyamet kopmaz. Bununla birlikte insanlar o vaizin şeytan olduğunu fark etmezler. "Kıyamet gününde Allah'a yalan uyduranların yüzlerinin kapkara kesildiğini görürsün"⁶⁶ Sülemi tefsirinde, Allah'ın bu sözünü şöyle yorumlamaktadır: "Kıyamet gününde insanlardan azabı en şiddetli olan, kendinin sahip olmadığı bir hal ile, Allah adına ortaya çıkanlardır."

Senin şöyle dediğini işittim: "Senin müritlere ikibin kere İhlas suresini okumalarını telkin etmen onu sûfîlerin silsilesine dahil eder." Olamaz, bu iftiradır. Bilakis seni onların silsilesinden çıkarır. Çünkü sen onların usullerini değiştirdin ve kaidelerinden yüz çevirdin. İnsanlara reis olmayı istedin ve bu gösterişle haset elbisesine büründün. Nitekim Peygamber (s.): "Bizi aldatan bizden değildir"⁶⁷ buyurmaktadır. Nakşi büyüklerinden Halid Şah (k.s.) da şöyle demektedir: "Tarikatımızın kaidelerini değiştiren bizden değildir." "Mecmuat'r-Resail" adlı eserde ise; tarikat usulüne aykırı hareket edenler ondan ayrılmışlardır. Bilakis uzaklaşan kimseler olarak kabul edilirler.

Yine aynı eserde şöyle denilmektedir: Onlar tarikatın resim ve şekillerden ibaret olduğunu, şeyhliğinde kendi cehaletlerinden oluşacağını, hâlbuki şeyhliğin

⁶⁶ Zümer,39/60.

⁶⁷ Müslim, İman, 164; Tirmizi, Büyû, 82;Ebu Davud, Büyû,50.

esrarından habersiz, kıt akıllarıyla huzura ereceklerini zannederler. Onlar, Allah'a yönelenlerin yolunu kesenler ve bütün ahbabları arasını ayıranlardır. Bu hareketleri ile onlar, ihvana zarar veren inkârcılardan ve onları tuzağa düşüren karga ve kartallardan daha zararlı kişilerdir.

Hz. Abdullah b. Ömer: "Sizden öncekileri tefrika helak etti." Arfece b. Şürayh'den: "Bu ümmetin birliğini bozmaya çalışan kişiler olacaktır. Ne şekilde olursa olsun onların boyunlarını vurun. "Hediyet'ü-Zakirin"⁶⁸ de: Onların tarikatını değiştirmeye bizden kimsenin hakkı yoktur. Tarikatın imamı Bahauddin Muhammed Nakşibendi (k.s.) şöyle demektedir: "Bizim tarikatımızdan yüz çeviren dini konusunda tehlikededir."

Kardeş kendini hesaba çek, şu öğütleri gözünün önünde bulundur. Ehlüllaha gidecek kişileri yoldan alıkoyma. Onlardan birine kafa takarak bu halde iken ölmeyesin. O zaman Allah'ın yolunu kesici olarak haşr olursun.

İmam-ı Rabbani Ahmed Faruk (k.s.) şöyle dedi: "Bana ilham olundu ki; "seni kıyamete kadar seninle tevessül edenleri affederiz." Bu menfaati insafı bir şekilde düşün, insanları, bu büyük imama tevessülden uzaklaştırmak nasıl olur?

"ed-Dürerü'l-Meknunat"⁶⁹ ta özet olarak şu bilgiler verilmektedir: "Nakşibendi şeyhlerinden birinin teveccühü yüz kişiden kırk kişinin ameline denktir." Ben senin yeme- içme konusundaki zühdüne gıpta ediyorum. Keşke sen tarikata girseydin. Şu iddiaları terk etseydin. O zaman umulurdu ki bir teveccühle Allah'a ulaşırdın. Biz Allah için sana nasihat ediyor, yağcılık yapmıyoruz. Teklifte zorlama yoktur. Nitekim birçok ayette şöyle geçmektedir: "Dinde zorlama yoktur. Gerçekten hak, batıldan iyice ayrılmıştır."⁷⁰ "Ve bize düşen, ancak apaçık bir tebliğdir."⁷¹ "Siz doğru yolda olunca sapan kimse size zarar veremez."⁷²

Sonra ey kardeş sana yazdıklarımızdan anlamadığın bir şey varsa onu bize gönderirsen açıklamaya çalışacağız. İlmimizin Allah'ın şu sözünden alınmış

⁶⁸ Trabzonlu (Ofllu) Nakşi-Halidi Yusuf Şevki Efendi, Hediyetü'z-Zakirin Hücetü's-Salikîn

⁶⁹ Bu eser, İmâm-ı Rabbânî'nin Mektûbât'ını Farsçadan Arapçaya çeviren, Şeyh Muhammed Murâd-ı Kazânî'nindir.

⁷⁰ Bakara, 2-256.

⁷¹ Yasin, 36/17.

⁷² Maide, 5/105.

olmasını Allah'tan ümit ederiz. "Biz ona katımızdan bir ilim öğrettik."⁷³ Asıl olan şeriatın ölçüsüne şiddetle bağlanmaktır.

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Güç ve kuvvet, büyük ve yüce olan Allah'a aittir. Salat ve selam, Muhammed (s)e, âl ve ashabının üzerine olsun.

Yazışmalar uzadı. Bu esere şu ismi vermeyi istedim: "Cehdü'l-Mukıl Fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl" Allah'ın bu eseri hakikati düşünmeyen kimsenin hidayetini vesile kılmasını istiyorum. Bu eser kardeşlerinden dua bekleyen Hasan el-Kahî tarafından Hicri 1323 tarihinde yazılmıştır.

İlave: Bu risalede aktaracağım bütün bu sözler insanlardan büyük bir cemaatin önünde söylenen sözlerdir. Bu cemaatin içinde, kardeşim âlim müşid Hacı Habibullah el-Kahî en-Nakşibendî ve âlim Evhadî İbrahim Haşâdî vardı. Orada geçenleri kimsenin yalanlaması mümkün değildir.

Bu risalede şöyle bir cümle geçti: "Şeyhsiz riyazet, vesveseden başka bir şey doğurmaz" İmam Busuri'nin Kaside-i Bürde Haşiyesinde: Nefis tezkiyesinin akıl yoluyla kolay olduğunu zannetme, nitekim felsefeciler Brahmanlar ve cüheladan başkaları böyle olduğunu zannettiler. Fakat onlar sapıklık, şüphe ve belalara maruz kaldılar. Nefsi tezkiye etmek bedeni ilaçla tedavi etmek gibidir. Hastalık tecrübeli bir doktorla tedavi edildiği gibi nefsi terbiye etmekte tecrübeli bir veli veya Peygamber gözetiminde olur.

"Harbutî" de özet olarak şu bilgiler bulunmaktadır: Müşid için gerekli olan şey, heva ve hevesinin peşinden sürüklenenleri irşad etmektir. Bu hususu da ancak peygamberler ve veliler bilir. Bu irşatla birçok fasık salih olur, asiler ise zahid olur. Bilakis bütün insanların bir müşid-i kâmile ihtiyacı vardır. Onun için Ebu Yezid Bestami (k.s.) şöyle demiştir: "Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır."

Bir başkası da şöyle demiştir: "bir adama ilham olursa fakat onun bir şeyhi yoksa, o ilhamdan ona bir şey gelmemiştir."

Bu hatırlatmalardan şunu çıkarabiliriz. Bu risalede zikredilen bilgilerden, fasık ve asi olanların şeyhe bağlılığının caiz oluşu değil, bilakis gerekli olduğu anlaşılmaktadır. "Remelî" ve İbni Hacer'in siyer kitabında buna benzer şeyler geçmektedir.

Şeriatla kemale ulaşmayan kimsenin bir tarikata girmesi caiz değildir diye söylediğin sözler, senin şeriat ve tarikat hakkında bir şey bilmediğini göstermektedir. Tarikatsız her şeriat ruhsuz heykel gibidir. Şeriatsız tarikat ise tembeldir. Tarikatla şeriat ruhla beden gibidir. İkisini bir arada cemetmek herkes için gereklidir ve gerçek kemalde budur.

⁷³Kehf, 18/65.

Şüphesiz ki erginlik çağından önce her anne-baba evlatlarına namaz, hac ve zekâtı öğretmektedirler. Aynı şekilde mukallidin imanı sahih olduğundan inanç esaslarını öğretmeleri gerekir. Onların tarikata girmelerine ne engeldir? Yoksa onlar mümin değiller mi? Seninle kâdılar arasında ne fark var? Sen irşad makamına çıkıp ta irşad edici bir şeyh olduğunu iddia ederek şöyle demektesin: Ben sadece sadece müridlere İhlas suresini telkin ederek şeriatı öğretmekteyim. Onlar, sen telkin edinceye kadar bu sureyi bilmiyorlar mıydı?

Ey kardeş, sen nasıl bir yok oluşla, hangi imtihanla karşı karşıya olduğunu ve hangi bineğe bindiğini bilsen bu kelimeleri tekrarlamazdın. Bunların şeriat ve tarikat ehlinin sözleri olmadığını anlardın. Onları dilinle tekrarlamazdın. Geçenleri düşün nefsin ve kalbini tedavi et. Şu andan sonra senin gizli ayıplarını sana gösteren ve kötü ahlakını ortaya çıkaran kâmil bir nasihatçinin nasihatine razı olursan sana nefsin tanımayı öğretir de sen de Rabbini tanırısın. Allah, tüm mücahede edenleri muvaffak kılan ve doğru yola ulaştırandır.

KAYNAKÇA

Bennigsen, Alexandre-Chantal Lemercier-Quelquejay. *Sufi ve Komiser. Rusya 'da İslam Tarikatları*. Trc. Osman Türer. Ankara: Akçağ, 1988.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *el-Medhal ilâ Kitâbi's-Sünen*. Kuveyt, ts.

Erel, Şerafettin. *Dağıstan ve Dağıstanlılar*. İstanbul: İstanbul Matbaası, 1961.

Gül, Halim. *Hasan Hilmi Dağıstânî ve Tasavvufî Görüşleri*. Ankara: İlâhîyât Yayınları, 2016.

Habiçoğlu, Bedri. *Kafkasya'dan Anadolu 'ya Göçler*. İstanbul, 1993.

Hasan Efendi, el-Kahî. *Cehdü'l-Mukıl fî Reddi Şatahâti'l-Münkiri'l-Mudıl*. http://files.darulfikr.ru/books/Tasawwuf_Knigi_Hasan_Hilmi_Afandi, t.y. Erişim: 30 Mayıs 2015.

Hucvirî, Ali b. Osman Cüllâbî. *Keşfü'l-mahcûb*. Trc. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996.

İzgi, Cevât. "İbnü'd-Devâdârî". *TDV İslâm Ansiklopedis*. 21: 11-13. TDV Yayınları, 2000.

John, Baddeley. *Rusların Kafkasya'yı istilası ve Şeyh Şamil*. Trc. Sedat Özden. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1995.

Kelâbâzî, Muhammed b. İshak Buhârî. *et-Ta'arruf li mezhebi ehli't-tasavvuf*. Trc. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992.

Kuşeyrî, Abdülkerim. *Kuşeyrî Risâlesi*. Trc. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1981.

Öngören, Reşat. "Ebû Ahmed Abdurrahmân b. Ahmed es-Sugûrî el-Avârî (1792-1882)". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. EK-2: 528-529. TDV Yayınları, 2016.

Özsoy, İsmail. *Dağıstan'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi*. İzmir: Kaynak Yayınları, 1977.

Reis, Bedriye. "Sûfîlere Yöneltilen Tenkitlere Bir Cevap: Akşemseddin ve Def'u Metâini's-Sûfiyye İsimli Eseri". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (15 Haziran 2014).

Serrâc, Ebû Nasr e't-Tûsî. *el-Lüma' fi Târihi't-tasavvufi'l-İslâmî, (İslâm Tasavvufu)*. Trc. Hasan Kâmil Yılmaz. İstanbul: Altınoluk, 1996.

Sülemî, Ebu Abdurrahman. *Tabakâtu's-Sûfiyye*. Halep, 1986.

Tavkul, Ufuk. *Kafkasya'da İslam Medeniyeti*. İstanbul, 2000.

Temizkan, Abdullah. "'Kuzey Kafkasya Müridzmi, Müridzmin Yayılma Stratejisi Ve Feodal Beylerle İlişkileri'". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies* IX/2 (2009).

Uludağ, Süleyman. "'Ârif'." *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 3: 361-362. İstanbul: TDV Yayınları., 1991.

Vicdânî, Ebû Rıdvân M., Sâdık. *Tomar-ı Turûk-ı Aliyye*. İstanbul., 1340.

